

På heder och samvete

KARTLÄGGNING OM MÄNS VÅLD MOT KVINNOR PÅ GOTLAND

Länsstyrelsen på Gotland mars 2004

TITEL PÅ HEDER OCH SAMVETE

- Kartläggning om mäns våld mot kvinnor på Gotland

Rapport med anledning av Regeringsuppdraget Skyddat boende m.m. för flickor

och unga kvinnor som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld 2003-06-18

Februari 2004, Förvaltningsenheten och Enheten för Arbetsmarknad och näringsliv

OMSLAGSBILD Lars Bäckman

LAYOUT Lars Bäckman

TEXT Tina Ohlby projektledare. Styrgrupp: Anders Granat, Karin Björnson, Ulf Lin-

nerhed, Kicki Scheller, Länsstyrelsen på Gotland

UTGÅVA 800 ex. Rapporten finns även tillgänglig på vår hemsida www.i.lst.se

På heder och samvete

Kartläggning om mäns våld mot kvinnor på Gotland

Länsstyrelsen på Gotland, liksom övriga länsstyrelser i landet har fått regeringens uppdrag att kartlägga och analysera behovet av insatser för flickor och unga kvinnor som riskerar att utsättas för s.k. hedersrelaterat våld.

Bakgrunden till regeringens uppdrag är de uppmärksammade mordena på Pela Atroshi och Fadime Sahindal. Härtill kan läggas de flickor och kvinnor i Sverige som hotas, misshandlas och dödas av en man i nära relation.

Utgångspunkten i arbetet på Länsstyrelsen Gotlands med kartläggningen har varit regeringens proposition Kvinnofrid. Ett viktigt förhållningssätt från Länsstyrelsens sida har varit att inte bidra till stigmatisering av olika minoritetskulturer.

Kartläggningen bygger på intervjuer med personer som i sin profession eller på annat sätt kommer i kontakt med utsatta flickor och kvinnor. Dessutom har politiker och myndighetschefer intervjuats med utgångspunkt från uppdraget i Kvinnofridspropositionen.

Resultatet av kartläggningen visar bl.a. på stor efterfrågan av ytterligare kunskap inom området mäns våld mot kvinnor och att utveckla bättre samverkansformer på olika nivåer för den personal som möter kvinnor och flickor som är utsatta. Kartläggningens metodval har bidragit till att processer satts igång med anledning av att

ämnet mäns våld mot kvinnor diskuterats och frågor ställts inom de deltagande organisationerna och myndigheterna. Detta är en styrka som förhoppningsvis kommer att sätta spår i det kommande arbetet för flickor och kvinnors rätt till frihet från könsrelaterat våld. Även barnen i familjer där kvinnorna som utsätts har uppmärksammats.

Slutligen kan jag gärna berömma kvinno- och tjejjoursrörelsen för deras insatser, inte minst för att de allt för ofta arbetar med små knappa resurser. Det kan dock aldrig bli deras ansvar att skydda kvinnor och barn från övergrepp och våld, det ansvaret måste myndigheter ta full ut. Det är länsstyrelsens förhoppning att denna kartläggning ska bidra till ett fokuserat och insiktsfullt arbete mot mäns våld mot kvinnor. Syftet med allt arbete, frånsatt var det bedrivs, är att ge kvinnor, flickor och barn, oavsett från vilken kultur de kommer, en större trygghet i att stödet fungerar väl i alla led såväl inom respektive instans som mellan instanserna. Ett viktigt och nödvändigt arbete som framförallt måste bygga på kunskap.

Jag vill rikta ett varmt tack till alla som bidragit med kunskap till denna kartläggning.

Lillemor Arvidsson
Landshövding
Länsstyrelsen Gotlands län

1. SAMMANFATTNING

Utgångspunkt/metodik	4
Resultat	5
Åtgärder och analys	7

2. INLEDNING

Bakgrund	9
Propositionens förslag	9
Uppföljning av Kvinnofredspropositionens myndighetsuppdrag	10
Slagen Dam	10
Länsstyrelsens insatser	12
Uppdrag och syfte med kartläggningen	13

3. METOD OCH GENOMFÖRANDE

Förhållningssätt	14
Metod	15

4. RESULTATREDOVISNING

Starta processer	18
Förslag på åtgärder och insatser	
<i>Statliga myndigheter</i>	18
<i>Kommunal och enskild verksamhet</i>	20
<i>Frivilligorganisationer</i>	22
<i>Kvinnogrupp</i>	22
<i>Statistik</i>	23
<i>Insatser i direkt anslutning till kartläggningen</i>	24
<i>Seminarium</i>	24
<i>Folder</i>	25

5. LÄNSSTYRELSEN KOMMENTARER, REFLEKTIONER OCH ANALYS

Allmänt	25
Den sk hedersproblematiken	28
Statistik om mäns våld mot kvinnor	30
Statliga myndigheter	31
Kommunala och enskild verksamhet	31
Frivilligorganisation	33
Kvinnogrupp	34
Hur gå vidare?	34

6. BILAGOR

1. Sammanfattning

Utgångspunkt/metodik

Grunden i arbetet med kartläggningen har varit regeringens proposition Kvinnofrid, där det tydligt framgår att, ”Det är numera väl dokumenterat, både i forskning och annan litteratur, att det våld som män riktar mot kvinnor ofta har sitt ursprung i och finner näring ur fördomar och föreställningar om mäns överordning och kvinnors underordning.”¹

Länsstyrelsen har även tagit del av aktuell forskning inom området, t.ex. Paulina de los Reyes skriver, ”Att dela upp könsförtrycket i avskilda kulturella rum ger möjlighet att symboliskt förlägga det patriarkala våldet utanför gränserna för vad som är svenskt och att bevara bilden av en jämställd svenskhet.”² Ett viktigt förhållningssätt från länsstyrelsens sida har varit att inte bidra till stigmatisering av olika minoritetskulturer, som kan förstärka fördomar och leda till ökad rasism och diskriminering.

Länsstyrelsen har valt att utvidga kartläggningen att generellt se på behov av insatser för flickor och kvinnor på Gotland som utsätts av mäns våld. Denna innefattar också våldet som riktas mot unga kvinnor från minoritetskulturer. Behovet av insatser till skydd och stöd och ett professionellt bemötande är till stor del gemensamt för alla kvinnor och flickor som utsätts för mäns våld. Det centrala i praktiken när en kvinna och flicka söker samhällets stöd är att hon blir trodd och tagen på allvar utifrån sin egen situation. Länsstyrelsen har också, med tanke på länets storlek, sett vikten av att ha ett säkerhetstänkande för flickorna och kvinnorna. Fokus på kvantitativa data, inte minst i media, kan riskera att röja enskilda individers identiteter och därmed också riskera att utsätta flickorna och kvinnorna för ytterligare press och våld.

Kartläggningens metodval har givit både kvalitativa och kvantitativa resultat. 70 personer från olika myndigheter och organisationer har intervjuats vid 29 olika tillfällen. Personerna representerar 21 olika yrkesgrupper och arbetsområden som möter kvinnor och barn som utsätts för sexualiserat våld. Intervjuer med politiker och myndighetschefer har gjorts utifrån deras uppdrag i Kvinnofridspropositionen. Intervjuernas frågeställningar avsåg såväl behov av insatser som problematisering av olika begrepp inom ramen för mäns våld mot kvinnor för att ytterligare få igång processer inom respektive myndighet/organisation. Begrepp som diskuterats och problematiserats vid samtliga intervjutillfälle har bl.a. varit skedersrelaterat våld och stödinsatser för flickor under 18 år.

Länsstyrelsens organisation vid genomförandet av kartläggningen har bestått av en styrgrupp och en referensgrupp med representanter från fyra olika myndigheter/organisationer.

Resultat

Mötet mellan Länsstyrelsens representanter och de olika yrkesgrupperna bidrog till att starta processer, som i sin tur bidrog till att mäns våld mot kvinnor lyfts högre upp på agendan inom respektive myndighet/organisation. Ett resultat av metodvalet är att utveckling av handlingsplaner intensifierats.

De som intervjuats (informanterna) presenterade flera utvecklingsområden som berör flickor och kvinnor från både majoritetskulturen och minoritetskulturer. Utvecklingsområdena avser förslag både på kort och lång sikt för att förebygga och sätta in akuta åtgärda mot mäns våld kvinnor.

- En större trygghet i att stödet till kvinnor och barn fungerar i alla led såväl inom respektive instans som mellan instanserna.
- Det är stor brist på lägenheter både för skyddat boende som för ordinärt boende.
- Fortsatt arbetet med handlingsplaner.
- Folder som visar på vart kvinnor kan vända sig.
- Mer resurser för möjlighet att skriva ut videoförhör och inspelning av brottsplats.
- Medel till Tjejjouren och ytterligare medel till Kvinnojouren.
- Vikten av kvalificerade tolkar och bra rättsintyg.

På längre sikt uppges att arbetet med jämställdhet och värdegrundsfrågan i skolan måste intensifieras samt arbete mot sexualiseringen av det offentliga rummet och pornografins utbreddhet. Samtliga informanter efterfrågade utbildning inom ämnet mäns våld mot kvinnor såväl generellt som specifikt s.k. hedersrelaterat våld och bättre samverkansformer och aktiva nätverk mellan myndigheter/organisationer efterfrågas.

Av kartläggningen framkom att myndigheterna/organisationerna mött ca 230 kvinnor och flickor som varit utsatta för mäns våld och hot under 2003. Av dessa 230 kvinnor finns sannolikt ett antal kvinnor som varit i kontakt med flera myndigheter/organisationer. Ett antal av dessa kvinnor representerar minoritetskulturer där förövare är både från majoritets och minoritetskulturen.

Samtliga informanter uppskattar mörkertalet som stort. Psykiatriens representant uppskattar att 60 % av alla kvinnor som hon möter i arbetet har varit utsatta för våld. BRÅ:s brottsstatistik för Gotland 2003, visar på över 500 polisanmälda brott mot kvinnor. Statistiken omfattar brottsrubriceringarna mordförsök, misshandel, våldtäkt, grov

kvinnofridskränkning, hemfridsbrott, olaga intrång, ofredande, olaga hot, sexuellt tvång, utnyttjande och sexuellt ofredande och överträdelse av besöksförbud.

Åtgärder och analys

Efter en första analys bedömer länsstyrelsen följande insatser som de viktigaste:

- En av framgångsfaktorerna för att nå resultat såväl kortsiktigt som långsiktigt i fråga om sexualiserat våld är att de olika aktörerna som kvinnorna möter, enas om en gemensam förklaringsmodell och analys av våldets orsaker. De processer som kartläggningen skapat och med länsstyrelsens rapport som verktyg tydliggörs behovet av utvecklingsområden inom respektive myndighet/organisation. Kunskap om mäns våld mot kvinnor är fortfarande ett kompetensområde som inte alltid är implementerat i alla delar av myndigheterna/organisationerna. Som ett stöd för länets olika myndigheter/organisationer att få ta del av aktuell forskning, inhämta kunskap och metoder bör frågan om ett nationellt kunskaps- och resurscenter samordnas som rör frågor om mäns våld mot kvinnor.
- Åtgärder i direkt anslutning till kartläggningen har föranlett Länsstyrelsen att inom uppdragets ram arrangera en endagskonferens, ”Mäns våld mot kvinnor”. Konferensens teman var, jämställdhet, våldets normaliseringsprocess samt forskaren Åsa Eldén som föreläste om ”Heder på liv och död”.
- Särskild utbildning till socialtjänsten, som rör ”Våld och förtyck i hederns namn”

- Ta fram en folder som kort beskriver vilka möjligheter till stöd den utsatta kvinnan har.
- Säkerställa att jämställdhetsfrågor och frågor som rör mäns våld mot kvinnor kommer att vara obligatoriska i högskolans examensordning.
- Sexualiseringen av det offentliga rummet och pornografins inflytande i samhället, är något som även i detta sammanhang bör lyftas fram. Inte minst för att mediadebattens framställning av t ex muslimskkultur kan tolkas som en motsats till ”svensk” kultur och som en kontrast mellan kvinnoförtyck och jämställdhet. Utvecklingen av att samhället präglas av en tilltagande sexualisering är troligen ett allvarligt hinder för jämställdheten mellan kvinnor, män, flickor och pojkar genom att den normaliserar mäns överordning och kvinnors underordning. Det är därför av största vikt att ett arbete, såväl regionalt som nationellt, i denna fråga kommer igång.
- Inom ramen för länsstyrelsens verksamhetsområde – kunskapsuppbyggnad -, kommer kartläggningen att utgöra ett verktyg för kommande insatser i länet, vilket med stor sannolikhet kommer att kräva resurser inte minst i form av medel till kompetensutveckling inom många områden där olika former och grader av mäns våld mot kvinnor kommer att vara i fokus. Länsstyrelsen kommer i samråd med andra centrala aktörer, som har ansvar för kvinnofridsfrågan, att diskutera omfattningen av ett eventuellt samordningsuppdrag för Länsstyrelsen i frågan.

2. Inledning

Bakgrund

Mäns våld mot kvinnor betraktas idag som ett folkhälsoproblem och ett samhällsproblem.

1998 antog riksdagen propositionen Kvinnofrid 1997/1998:55³.

Bakgrunden till propositionen var det ökade våldet mot kvinnor.

Antalet polisanmälda misshandelsbrott och sexualbrott mot kvinnor hade ökat. Propositionen lyfte fram att mäns våld mot kvinnor utgör ett hinder i jämställdhetsarbetet mellan kvinnor och män. ”Det är numera väl dokumenterat, både i forskning och annan litteratur, att det våld som män riktar mot kvinnor ofta har sitt ursprung i och finner näring ur fördomar och frågeställningar om mäns överordning och kvinnors underordning.”⁴

Forskningen beskriver hur våldet ”normaliseras” och kvinnan blir isolerad och att män som misshandlar kvinnor representerar alla samhällsklasser. Frågor som rör våld mot kvinnor har ett samband med frågor om maktfördelningen mellan könen och män s syn på kvinnor.

Med denna kunskap och detta perspektiv som ideologisk bas i direktivet togs Kvinnofridspropositionen fram.

Propositionens förslag

Propositionen innehåller ett omfattande åtgärdsprogram för att bekämpa mäns våld mot kvinnor som baseras på tre centrala utgångspunkter:

- Lagstiftningen ska förbättras och skärpas.
- Förebyggande åtgärder ska vidtas.
- Utsatta kvinnor ska få ett bättre bemötande.

De mest framträdande förändringarna beträffande lagstiftningen är att ett nytt brott, ”Grov kvinnofridskränkning” (SFS 1998:393) och lagen

”Mäns våld mot kvinnor är yttersta konsekvensen av de värderingar som utgår ifrån att män är överordnade kvinnor.”

Källa: Jämt och ständigt, regeringens handlingsplan för jämställdhetspolitiken, 2003

”Kvinnofridspropositionen har medfört att frågan om jämställdhet och mäns våld mot kvinnor är uppe på dagordningen i dag.”

Björn Jansson, kommunalråd och informant i kartläggningen

”Kvinnofridsproppen synliggör män som grupp och det behövs mera sånt, eftersom det är vi som är problemet och inte kvinnorna”.

Åke Svensson, Kommunalråd och informant i kartläggningen

”Det tar mer än 5 år att ändra värderingar som bygger på lång tradition av manlig makt. Men kvinnofridspropositionens intentioner är bra och viktiga. Det är dock långt kvar till att samtalen om kvinnofrid förs runt varje köksbord på Gotland.”

Åke Svensson, Kommunalråd och informant i kartläggningen

om förbud att köpa sexuella tjänster (SFS:1998:408) infördes i brottsbalken. Även socialtjänstlagen har i 5 kap 11§ en tilläggsbestämmelse som särskilt betonar myndighetens ansvar gentemot våldsutsatta kvinnor (SFS 2001:453).

Som ett led i att förebygga åtgärder mot mäns våld mot kvinnor fick myndigheterna gemensamma uppdrag bl.a. att utarbeta åtgärdsprogram och policydokument samt att samverka med berörda frivilligorganisationer.

För att myndigheterna ska kunna erbjuda utsatta kvinnorna ett bättre bemötande krävs kunskaper om de bakomliggande mekanismerna och om vilka åtgärder som är mest adekvata att sätta in. Utbildningsinsatser föreskrevs myndigheters olika yrkesgrupper som kommer i kontakt med utsatta kvinnor.

Uppföljning av Kvinnofridspropositionens myndighetsuppdrag

Regeringen beslutade, i oktober 2003, om ett kommittédirektiv, Dir. 2003:112 en uppföljning och utvärdering av Kvinnofridspropositionens myndighetsuppdrag⁵. Direktivet framhåller att uppdraget ska ske ur ett könsmaktperspektiv samt att, ”Utredaren ska göra en samlad analys av eventuella hinder och strukturer som motverkar könsmedvetet arbete på de områden som dessa uppdrag gällde.”

Slagen Dam

Som en del av Kvinnofridsreformen uppdrog regeringen åt Brottsoffermyndigheten (BROM) att genomföra en undersökning om mäns våld mot kvinnor. Eva Lundgren, professor med särskild inriktning på våld mot kvinnor och docent Gun Heimer, chef för RiksKvinnoCentrum, fick uppdraget att ansvara för det konkreta genomförandet.

Undersökningen resulterade i ”Slagen dam - Mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige - en omfattningsundersökning”. Materialet, som är det första i sitt slag, publicerades våren 2001.

Undersökningen riktades till 10 000 kvinnor i åldrarna mellan 18 och 64 år. Svarsfrekvensen var hög, över 70 procent. Resultatet visar på klara samband mellan olika former av våld och mellan hot, fysiskt och sexuellt våld. Föreställningen om att hot skulle vara ”bara” hot tillbakavisas samt att de svenska männen står för mer än 80 procent av det pågående våldet i äktenskap och samboförhållanden.

Undersökningen visar även att:

- 46 % av kvinnorna har utsatts för våld av en man någon gång efter sin 15-årsdag.
- 56 % har blivit sexuellt trakasserade.
- Våld och/eller sexuella trakasserier är något som 67 % har erfarenhet av.
- Ca 25 % av kvinnor med våldserfarenheter utsattes den senaste gången för våld under det senaste året.
- Våldet utövas av män inom alla samhällsklasser och av män med olika etniska bakgrunder. De svenska männen står för mer än 80 % av det pågående våldet i äktenskap och samborelationer
- 15 % av kvinnorna polisanmälde senaste våldshändelsen.
- Var tredje kvinna som separerat från en man rapporterar att hon har utsatts för våld av en tidigare make eller sambo. Mer än 25 % av dessa kvinnor rapporterar om ett systematiskt våld från mannen.

”Heder är inget bra begrepp, det osynliggör oss svenska män som förövare”.

Åke Svensson, Kommunalråd och informant i kartläggningen

”Jag tror att mörkertalet är mycket stort, börjar man prata om problemet upptäcker man kvinnor som har varit utsatta, men man hör aldrig män berätta om att de utsätter kvinnor.”

Källa: Informant i kartläggningen.

Ladda ner Värdegrunden jämt på www.i.lst.se. Du hittar den under rapporter och publikationer. Det är en metodhandbok för lärare om mäns våld mot kvinnor som utgångspunkt.

Länsstyrelsens insatser

Länsstyrelsen ingår i en regional samverkan genom "Familjevåldsgruppen" som startades av socialtjänsten på Gotland 1985. Gruppens uppdrag är att sprida information och kunskap om övergrepp mot barn och mäns våld mot kvinnor, samt förbättra rutiner vid handläggning. Gruppen består av representanter från socialtjänst, rättsväsendet, sjukvården, BUP, vuxenpsykiatri, skola, kvinnojour och länsstyrelsen.

Tiden efter Kvinnofredspropositionens antagande 1998, har Länsstyrelsen medverkat alternativt varit arrangör vid ett flertal utbildningstillfällen. Föreläsare har bland andra varit Katarina Weinehall forskare, Lars Wimmerström socionom, Gun Heimer docent, Bernardita Nunez ordförande i Terrafem, Gunilla Ekberg projektledare näringsdepartementet, Stina Jeffner forskare och Jenny Westerstrand forskare samt Tomas Wetterberg projektledare Näringsdepartementet.

2001 tog Länsstyrelsen fram en skrift "Övergrepp mot barn och mäns våld mot kvinnor". Som förutom faktakunskap innehåller referat och utdrag ur lagtexter inom området. Skriften och distribuerades till skola, socialtjänst, polis, sjukvård m.fl i 1500 exemplar.

År 2002 gjorde länsstyrelsen tillsyn i socialtjänsten och publicerade rapporten "Socialtjänstens insatser för våldsutsatta kvinnor". Rapporten är en sammanställning av kommunens svar och Länsstyrelsens bedömning av arbetet med våldsutsatta kvinnor på Gotland, samt förslag på fortsatta insatser.

På Gotland finns även ett lokalt brottsförebyggande råd, Gbrå. Rådet bildades år 2000 och huvudman är Folkhälsoenheten i Gotlands kommun. Skriften "Trygghet och brott - en kartläggning på Gotland" publicerades 2002. Rapporten visar bl.a. på kvinnors rädsla att vistas på

vissa platser utomhus då dessa upplevs som otrygga. Under 2004 har Gbrå prioriterat frågan mäns våld mot kvinnor med fokus på sexualiseringen av det offentliga rummet.

Uppdrag och syfte med kartläggningen

I juni 2003 fick Länsstyrelsen ett uppdrag av regeringen med rubriken ”Skyddat boende m.m. för flickor och unga kvinnor som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld”.

Som bakgrund till uppdraget nämner justitiedepartementet:

”Många flickor och kvinnor lever idag i utsatthet i sin hemmiljö och många av dessa är i behov av skyddat boende. Detta är en del av det manliga våld mot kvinnor som finns i hela samhället. Kunskapen om detta våld, och dess olika uttryck, måste öka för alla flickor och kvinnor som är utsatta ska kunna få ett tillräckligt skydd och ett bra bemötande. Särskilda satsningar behöver göras för att skydda flickorna och kvinnorna med utländsk bakgrund som är utsatta för hot och våld av nära anhöriga.”

Syftet med kartläggningen var att analysera behovet av stöd och hjälp till utsatta flickor och kvinnor. Kartläggningen utgör en kunskapsbas som avser att belysa problematiken - mäns våld mot kvinnor ur ett helhetsperspektiv och med en feministisk analys utan att osynliggöra ett etiskt perspektiv. Avsikten på lång och kort sikt är att samhället ska sätta in adekvata stödåtgärder i den kedja av skeenden som utsatta flickor och kvinnor befinner sig i. Det viktigaste förhållningssättet när myndigheterna möter flickorna och kvinnorna måste vara att tro på flickan och kvinnans berättelse samt att hon blir tagen på allvar utifrån sin egen unika situation. Kartläggningen har berört både kvantitativa och kvalitativa frågeställningar.

3. Metod och genomförande

Förhållningssätt

Grunden i arbetet med länsstyrelsens kartläggning har varit regeringens proposition Kvinnofrid, där tydligt framgår att, ”Det är numera väl dokumenterat, både från forskning och annan litteratur, att det våld som män riktar mot kvinnor ofta har sitt ursprung i och finner näring ur fördomar och föreställningar om mäns överordning och kvinnors underordning”.⁶

Länsstyrelsen här även tagit del av aktuell forskning inom området, t.ex. Paulina de los Reyes som skriver i sin rapport, ”...att dela upp könsförtrycket i avskilda kulturella rum ger möjlighet att symboliskt förlägga det patriarkala våldet utanför gränserna för vad som är svenskt och att bevara bilden av en jämställd svenskhet.”⁷

Ett viktigt förhållningssätt för länsstyrelsens har därför varit att inte bidra till stigmatisering av olika minoritetskulturer. Att lägga fokus på kulturella förklaringar gör att våldet mot kvinnor förflyttas till andra grupper, länder, kulturer som i sin tur bidrar till att stigmatisera personer som tillhör dessa kulturer. Detta i sin tur kan understödja ett ”vi- och- dom-tänkande”, en inställning som länsstyrelsen inte vill bidra till att skapa eller upprätthålla.

Länsstyrelsens tolkning av mäns våld mot kvinnor omfattas av ”sexualiserat våld”. Uttrycket används av bl.a. forskare som ett samlingsbegrepp för övergrepp på kvinnor - just för att de är kvinnor. Begreppet inkluderar sexuellt, fysiskt och psykiskt våld, dvs. allt från kränkningar, hot, isolering och begränsning av kvinnans livsutrymme till våldtäkt, misshandel, pornografi, prostitution och könsstympning.

För att inhämta ytterligare kunskap för uppdraget deltog Länsstyrelsens

representanter på en temadag under namnet ”Brott i hederns namn – likt eller (o)likt? Arrangör var BROM och Umeå kommun. Föreläsare var bland andra Eva Lundgren, professor och Bernardita Nunez, ordförande i Terrafem.

Metod

För genomförandet av kartläggningen har länsstyrelsen tillsatt en intern styrgrupp med representanter från sakområdet sociala frågor och jämställdhet, samt länsrådet. Även en referensgrupp med representanter från socialtjänsten, polis, skolan och kvinnojouren bildades för att fungera som en resurs till Länsstyrelsen, men också för att dessa aktörer är viktiga i implementeringen av kartläggningens resultat.

Valet av myndigheter och organisationer som skulle delta i kartläggningen baserades på länsstyrelsens kännedom om myndigheters/organisationers verksamhet och förmodade kontakter med flickor och kvinnor som utsätts för mäns våld.

Informanterna som deltog i kartläggningen rekryterades av Länsstyrelsen eller av sin arbetsgivare efter förfrågan från Länsstyrelsen. Resultatet som kartläggningen presenterar har framkommit utifrån vad just dessa informanter uppgett i intervjuerna och det är deras förslag, idéer, kunskap och resonemang som utgör det slutgiltiga resultatet och inte respektive myndighet/organisations samlade uppfattning och åsikter i ämnet. Informanterna representerar både personal inom verksamheter, vilket är den största gruppen, och personer i chefsställning samt politiker på hög nivå.

Kartläggningen genomfördes främst genom intervjuer. De frågor som presenterades för informanterna var strukturerade och speciellt

formulerade med utgångspunkt från informanternas arbetsområden och målgrupp. Frågorna berörde bl.a. kontakter och möten med utsatta flickor och kvinnor, kunskap om mäns våld mot kvinnor samt behov och förslag för att förbättra arbetet inom området.

Intervjufrågorna omfattade mäns våld mot flickor och kvinnor såväl generellt som mot flickor och kvinnor från minoritetskulturer.

Tidsåtgången för varje intervjutillfälle var 1,5 – 2 timmar.

Kartläggningen har givit både kvalitativa och kvantitativa resultat. 70 informanter från 21 olika yrkesgrupper, politikerområden och organisationer har intervjuats vid 29 tillfällen. Intervjuerna med politiker och myndighetschefer avsåg såväl behov av insatser som problematisering av olika begrepp inom ramen för mäns våld mot kvinnor för att ytterligare få igång processer i respektive myndighet/organisation. Begrepp som problematiserats och diskuterats under intervjuerna har t ex varit det s.k. hedersrelaterade våldet och vad vi menar med ”invandrarflickor” samt att också fokusera på e v. problem som finns när man ska stödja flickor under 18 år.

Politiker och myndighetschefer, sammanlagt åtta personer, har intervjuats med fokus på deras uppdrag från Kvinnofridspropositionen samt vad de ser som konkreta resultat 5 år efter propositionen antogs.

Följande myndigheter och organisationer deltog i kartläggningen:

*** Statliga myndigheter**

Polismyndigheten

Kriminalvården

Skattemyndigheten

Åklagarmyndigheten

✱ **Kommunal och enskild verksamhet**

Elevhälsovården

Skola

Fritidsverksamhet

Flyktingverksamhet

Visby lasarett

Vårdcentral

Ungdomsmottagning

Socialtjänsten

Hassela Gotland

✱ **Frivilligorganisationer**

Kvinnojouren

Tjejjouren

✱ **Kvinnogrupp**

”Kvinnofridsarbetet kan inte bygga på eldsjälur, enbart, utan alla måste ta ett ansvar var man är befinner sig, mycket är gjort men det är lika mycket kvar att målmedvetet arbeta för”.

Björn Jansson Kommunalråd och informant i kartläggningen.

Det ska krävas att gärningsmannen använder våld eller hot om våld eller utsätter offret för annan fysisk eller psykisk påverkan. Gemensamt för de straffbara förfarandena är att de skall vara ägnade att varaktigt kränka kvinnans integritet och skada hennes självkänsla.

Källa: Kvinnofrid Regeringens proposition 1997/98:55

4. Resultatredovisning

Starta processer

Intervjuarbetet med 70 informanter gav mycket värdefulla bieffekter. Intervjuerna även startade processer hos informanterna som förutom fokuseringen på frågeställningarna, ledde till en reflektion utifrån ämnet, mäns våld mot kvinnor och diskussioner på respektive arbetsplats och organisation. En bekräftelse på att kvinnofridsfrågan konkret aktualiserats och startat olika processer på arbetsplatserna utgör det stora intresset för det seminarium som länsstyrelsen arrangerade inom ramen för kartläggningen.

Vidare har arbetet med att utveckla handlingsplaner beträffande förhållningssätt vid möten med utsatta flickor och kvinnor aktualiserats hos myndigheter. Detta arbete uppfattas som en påtaglig följd av kartläggningsarbetet.

Förslag på åtgärder och insatser

Statliga myndigheter

Kvinnofridsreformens genomförande har inneburit att frågeställningarna om mäns våld mot kvinnor generellt är uppe på dagordningen och att det är en prioriterad fråga, såväl inom myndigheten som utanför. Handlingsplaner och utbildningar om mäns våld mot kvinnor är genomförda och det finns en ökad medvetenhet bland personalen om bl.a. våldets orsaker. Konkreta resultat efter reformens genomförande är bl.a. att begäran om besöksförbud skall handläggas skyndsamt samt att åklagare i större utsträckning väcker åtal än tidigare bl.a. beroende på hög kvalitet i brottsutredningen. Säkerhetstänkandet kring kvinnan som brottsoffer, är efter reformens genomförande betydligt högre än innan, bl.a. därför att personalen idag

har bredare kompetens i frågan. Ny lagstiftning med bl.a. Grov kvinnofridskränkning har förmodligen inneburit att kvinnor i större utsträckning vågar anmäla, då lagstiftningen tar sikte på en helhet av brott som pågått under en längre tid och inte att man fokuserar på enskilda tillfällen.

De statliga myndigheterna presenterade flera förslag på utvecklingsområden. T ex behov av utbildning, såväl vidareutbildning som utbildning för nyanställda inom yrket. Även yrkesgrupper som myndigheterna kommer i kontakt med bedöms vara i behov av utbildning. Hinder för att verkställa detta anges vara resurser för utbildningsinsatser. Vidare framfördes önskemål om bättre hantering av rättsintyg. Videoinspelning vid brottsplatsundersökning och vid polisförhör skulle ge en större rättssäkerhet. Kvinnojourens arbete uppskattas och bör få mer medel till sin verksamhet.

Andra förslag är att det behövs fler lägenheter för skyddat boende och önskemål om att socialtjänsten ska kunna erbjuda akut boende på ”hemliga adresser”. Information till invandrare, främst män, om svensk jämställdhetslagstiftning är ytterligare ett förslag till åtgärd.

I det förebyggande arbetet av mäns våld mot kvinnor, där även det s k hedersrelaterade våldet är en del, borde bl.a. idrottsrörelsen, försvaret och skolan diskutera frågan mera. Inte minst för att där finns mycket ungdomar och unga människor och därmed en unik chans att diskutera värderingar och könsroller.

Vidare är det viktigt att debatten i media om alla former av mäns våld inte tystas eller minskas. Genom att frågan hålls levande och syns i det dagliga mediabruset påverkar det också förmodligen flickor och

En av förutsättningarna för att komma till rätta med våldet mot kvinnor är att män erkänner sitt ansvar för den rådande samhälls- och könsmaktsordningen.

Källa: Jämställdhetsminister
Mona Sahlin. DN 040207

”Vi behöver mera kunskap om barnens situation där pappa misshandlar mamma, men även kunskap om mäns våld mot kvinnor i allmänhet”.

Björn Jansson Kommunalråd
och informant i kartläggningen.

kvinnor att våga polisanmäla eller på annat sätt söka stöd för sin utsatta situation.

Det är viktigt att barnens situation och villkor uppmärksammas och tas på allvar, i de familjer där mäns våld mot kvinnor förekommer. Metodutveckling hur myndigheter kan arbeta med att stötta och uppmärksamma barnen är eftersatt och behöver utvecklas.

Kommunal och enskild verksamhet

Intervjuerna med den politiska ledningen visar en samstämmig bild av att kvinnofridsreformen har inneburit att frågan om mäns våld mot kvinnor idag erkänns som ett generellt strukturellt samhällsproblem. I grunden handlar det om ojämställdhet mellan kvinnor och män och aktiva åtgärder måste vidtas. Kvinnofridsreformen har inneburit att jämställdhetsfrågan har debatterats, men också att reformens intentioner bara är i början av ett långsiktigt och målmedvetet arbete. Det påpekas dock att reformens utgångspunkt och den politiska viljan att visa att mäns våld mot kvinnor bygger på kvinnors underordning och mäns överordning inte med automatik är genomsyrad på alla nivåer i samhället, bara för att det finns en tydlig reform som pekar ut färdriktningen. Reformen har satt fokus på frågorna mäns våld mot kvinnor och i första hand på våldtäkter och misshandel av män mot kvinnor. Diskussioner och fokus på problematiken kring prostitution och sexköpslagen är dock inte uppe på dagordningen på samma tydliga sätt i det regionala arbetet mot mäns våld mot kvinnor. Nyckelord som nämns för att nå framgång i kvinnofridsarbetet är bra samverkan, att arbetet måste bygga på kunskap med bred uppslutning, samt att verksamheter som berör barn och ungdomar lyfter frågan om jämställdhet.

”Man har något i maggropen att det inte står rätt till men därifrån till anmälan och sätta det på pränt är svårt”.

Källa: Informant i kartläggningen

Så gott som samtliga informanter, under denna rubrik, ser utbildning som en viktig åtgärd. Utbildningen ska omfatta, förutom mäns våld mot kvinnor, anmälningsskyldigheten samt kunskap om andra kulturer. Utbildningen behöver även riktas till skolpersonal och tolkar. Förslag på utbildning av ”piloter”, dvs. personer som i sin tur utbildar i kvinnofridsfrågor på sin arbetsplats.

Ett annat område som nämns av flera informanter är behov av utveckling för bättre samverkan mellan olika myndigheter/organisationer samt även kunskap om varandras verksamheter.

– Vem gör vad i stödet till utsatta kvinnor och barn? – Samordna alla goda krafter på Gotland. Vidare framkom förslag på att ta fram någon form av ”trygghetspaket” och ”checklista” att användas av inblandade myndigheter. Tanken är att alla som möter utsatta flickor, kvinnor och barn ska ha god kompetens i frågan. Det medför även trygghet åt handläggarna och en kvalitetssäkring i alla led. Där det finns barn i familjer där mannen misshandlar kvinnan föreslås även särskilda insatser för barnen.

En tillgång till lägenheter för såväl akutboende som permanenta hyreslägenheter är något som är angeläget. Vidare föreslås att vårdpersonal alltid ska fråga flickor och kvinnor om de utsatts för våld i samband med anamnesen.

Politiker på alla nivåer och även tjänstemän bör tydligt deklarerat att de inte accepterar våld mot kvinnor och barn. De ska även känna till aktuell lagstiftning.

En insats i arbetet med jämställdhet kan vara att ”gendercertifiera” arbetsplatser, en slags jämställdhetsmärkning, jämför miljömärkning.

Pornografi och sexualisering av kvinnor är ett område som tas upp som en bidragande orsak till våld och diskrimineringen av kvinnor.

”Jag är orolig för det här pornografisamhället. Det som är i porrfilmerna tror de (ungdomar) att vi vuxna gör”.

Källa: Informant i kartläggningen

”Det är otroligt få tjejer som talar om sin sexualitet, om vad de vill göra, det handlar alltid om vad pojkarna vill. Porren har en aktiv del. Pojkar har porr på Internet och tjejerna Veckorevyn och Frida”.

Källa: Informant i kartläggningen

”Att våga fråga innebär också att man ska veta vad man gör med svaret.”

Källa: Informant i kartläggningen

”Det är ingen heder att mördra sin dotter eller syster. Så tycker min familj som kommer från ett sådant land.

Källa: Informant i kartläggningen

”Heder finns också i svenska relationer.”

Källa: Informant i kartläggningen

En informant resonerar kring möjligheten att ge dubbeldiagnoser till kvinnor som utsatts för våld av närstående man, t ex. att beskriva hur lidandet ser ut och samtidigt slå fast att orsaken är det våld som kvinnan utsatts för.

Frivilligorganisationer

Kvinnojouren framhåller att om de hade mer resurser skulle de kunna öka sina insatser genom att anställa en kvinna på halvtid. Tjejjouren har idag inget ekonomiskt stöd och önskar resurser till verksamhet och även till skyddat boende. Tjejjouren framhöll vikten av att de som arbetar med flickor och unga kvinnor t ex lärare måste få utbildning för att kunna upptäcka och våga fråga om flickorna och kvinnorna utsatts för våld. Utbildning för vissa yrkesgrupper bör vara obligatorisk och mäns våld mot kvinnor ska betraktas som ett eget kompetens-område. Mer aktivitet i Familjevårdsgruppen efterlyses. Även frivilligorganisationerna tycker att pornografi är ett problem i arbetet mot mäns våld mot kvinnor. Förutom utbildning riktad till olika yrkesgrupper är utbildning ett centralt behov för frivilligorganisationerna.

Utbildningsteman som efterfrågas är sk. hedersrelaterat våld, incest, sexuella övergrepp på barn och lagstiftning samt om ätstörningar och ”flickor som skär sig.”

Kvinnogrupp

Kvinnogruppen bestod av kvinnor från både majoritets- och minoritetskulturen. Informanterna representerade inte något speciellt yrke utan gav sitt eget perspektiv i kartläggningen. Frågeställningarna var således inte yrkesrelaterade utan anpassade till kvinnors livserfarenheter. Kvinnorna från minoritetskulturer berättade om hur det var att komma till Sverige. De hade en uppfattning om landet när de

kom men märkte snart att de fick revidera den. De trodde att svenska kvinnor var friare på alla områden men märkte snart att skillnaden inte var så stor.

De tyckte även att ordet hedersrelaterat inte borde få användas då det inte är någon heder att mörda sin dotter eller sin syster. En kvinna sa: ”Så tycker jag och min familj som kommer från ett sådant land. Vem har bestämt ordet?”

Vid frågan om informanterna kände till flickor och kvinnor som utsatts för våld, svarade några att de inte gjorde det. Vid närmare diskussion om definitionen av våld mot kvinnor där även hot om våld, isolering och begränsningar mm ingår, blev svaren annorlunda. En kvinna kunde relatera till ett flertal fall i hennes närmaste omgivning. En informant berättade att hon själv varit utsatt för hot av en man.

Informanterna lämnade flera förslag på åtgärder som förbättrar situationen för utsatta flickor och kvinnor:

- bra tolkar är viktigt i kontakter med myndigheter.
- utbildning är nödvändig för alla yrkesgrupper som kommer i kontakt med utsatta kvinnor och barn.
- allmänheten behöver utbildning om mäns våld mot kvinnor för att kunna stödja på rätt sätt.
- domare, åklagare och målsägandebiträde bör vara kvinnor då det gäller kvinnofridsbrott.

Statistik

Antalet polisanmälda fall 2003 med brottsrubriceringarna försök till mord/dråp, misshandel, grov misshandel, grov kvinnofridskränkning och våldtäkt utgör ca 160 fall. Enligt Brå kan ytterligare anmälda

”Det ska inte vara anhöriga som tolkar, och ingen annan här heller här på lilla Gotland, helst ska det vara en telefontolk”.

Källa: Informant i kartläggningen

”Att använda barn som tolkar är ingen bra lösning.”

Källa: Informant i kartläggningen

”Jag tror att det är många flickor som får lida väldigt länge för man vågar inte anmäla.”

Källa: Informant i kartläggningen

”Kan kanske vara svårare att anmäla på Gotland många små samhällen, alla känner alla, alla går på samma gymnasium. Förövaren kan alltid vara någons bror, kompis eller f d pojkvän vilket kan hindra tjejer från att polisanmäla.”

Källa: Informant i kartläggningen

Socialnämnden bör verka för att den som utsatts för brott och dennes anhöriga får stöd och hjälp. Socialnämnden bör härvid särskilt beakta att kvinnorna som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp kan vara i behov av hjälp för att förändra sin situation.

Socialtjänstlagen 5:11 §

brott räknas, nämligen 220 fall med brottsrubricering hemfridsbrott, 21 fall av olaga intrång, 36 fall av olaga hot samt ofredande, sexuellt tvång och utnyttjande, samt 67 polisanmälda fall som avser överträdelse av besöksförbud. En del av dessa brott är inte könsuppdelade i den offentliga statistiken. Enligt uppgifter från Brå rör det sig om mindre än 1 % av dessa brott som inte begås av man mot kvinna. Således är ca 500 brott mot kvinnor som är utförda av män polisanmälda på Gotland. Refererande till Brå:s uppskattning om mörkertalet dvs. brott som ej anmäls avseende mäns våld mot kvinnor så kan det verkliga talet uppgå till flera gånger polisanmälda brott mot kvinnor på Gotland 2003. En polisanmälan kan innehålla mer än en brottsrubricering.

Informanterna, polisen undantagen, uppgav att de under 2003 mött ca 130 flickor och kvinnor som utsatts av mäns våld. Flickorna/kvinnorna har haft kontakt med flera av informanternas verksamheter. Samtliga informanter uppger att antalet kontakter inkluderar flickor och kvinnor från minoritetskulturer. Informanterna uppger att även svenska män är förövare gentemot kvinnor från minoritetskulturer.

Insatser i direkt anslutning till kartläggningen

Seminarium

Under kartläggningsarbetet framkom på ett tidigt stadium att en majoritet av informanterna efterfrågade mer utbildning. Utbildningen avsåg såväl generellt om mäns våld mot kvinnor som specifikt beträffande s.k. hedersrelaterat våld samt även andra ämnen. En särskild insats riktades till socialtjänsten genom att ett antal handläggare på eget initiativ sökte kompetensutveckling genom att delta i en tvådagars kurs i ”Våld och förtryck i hederns namn”. Länsstyrelsen arrangerade ett endagsseminarium under temat ”Mäns

våld mot kvinnor”. Målgruppen var i första hand informanterna. Föreläsare från länsstyrelsen var Kicki Scheller, särskilt sakkunnig i jämställdhet och Tina Olby projekthandläggare, som talade om våldets normaliseringsprocess. Åsa Eldén forskare från Uppsala universitet, talade om sin avhandling ”Heder på liv och död – en feministisk tolkning av hedersrelaterat våld”. Seminariet avslutades med en debatt och frågestund mellan deltagarna och politiker samt representanter från polisen, sjukvården, socialtjänsten, kvinnojouren, skolan, och länsstyrelsen. 80 personer deltog på seminariet. Av deltagarna var mindre än 10% män.

Folder

Flera informanter angav att det finns ett behov av en information som kort presenterar myndigheters och organisationers verksamhet och telefonnummer, som utsatta kvinnor kan kontakta för att få stöd och hjälp. Länsstyrelsen kommer att trycka en folder för spridning över hela Gotland.

5. Länsstyrelsen, kommentarer, reflektioner och analys

Allmänt

Länsstyrelsen har valt att utvidga kartläggningen att generellt se på behov av insatser för flickor och kvinnor på Gotland som utsätts av mäns våld. Denna innefattar också våldet som riktas mot unga kvinnor från minoritetskulturer. Orsakerna till att Länsstyrelsen valt detta förhållningssätt har varit för att

- ⟨ Utgångspunkten och analysen av alla former av mäns våld mot kvinnor måste bygga på Kvinnofridspropositionens analys av att mäns våld mot kvinnor ska ses som ett strukturellt problem

”Vi kan märka att kvinnor kommer hit när deras män kommit ut från fängelset (vården)”

Källa: Informant i kartläggningen

”Att kvinnor ringer kriminalvården när de är utsatta kan vara ett tecken på att de inte vet vart de ska vända sig.”

Källa: Informant i kartläggningen

”Förväntningar om att flickan ska komma överens med sina föräldrar innebär att inte ta flickans situation som våldsoffer på allvar. En återförening med familjen är inte alltid möjlig eller ens eftersträvanvärt.”

Patriarkala enklaver eller ingenmansland? Paulina de los Reyes. Integrationsverkets skriftserie IV 2003

”För att nå ett jämställt samhälle behövs fler män som aktivt engagerar sig i jämställdhetsarbetet och öppet ta ställning mot mäns våld mot kvinnor.”

Källa: Jämt och ständigt., regeringens handlingsplan för jämställdhetspolitiken, 2003

som bygger på mäns överordning och kvinnors underordning.

- ⟨ Länsstyrelsen vill inte bidra till att stigmatisera olika grupper i samhället, och därmed också riskera att förstärka fördomar, ökad rasism och diskriminering.
- ⟨ Behovet av insatser till skydd och stöd och ett professionellt bemötande är till stor del gemensamt för alla kvinnor och flickor som utsätts för mäns våld. Det centrala i praktiken när en kvinna och flicka söker samhällets stöd är att hon blir trodd och tagen på allvar utifrån sin egen situation.
- ⟨ Med tanke på länets storlek, ha ett säkerhetstänkande för flickorna och kvinnorna. Fokus på kvantitativa data med ålder på kvinnorna/ flickorna, inte minst i media, kan riskera att röja enskilda individers identiteter och därmed också riskera att utsätta flickorna och kvinnorna för ytterligare press och våld.

Förslag på insatser och åtgärder avser således samtliga utsatta flickor och kvinnor, t.ex. är ett bra och professionellt bemötande och goda kunskaper i mäns våld mot kvinnor till fördel för samtliga utsatta flickor, kvinnor och barn som kontaktar myndigheter och organisationer. Forskaren Paulina de los Reyes talar om att kvinnor och flickor från minoritetskulturer uppger att de inte alltid blir tagna på allvar i kontakterna med myndigheterna. Detta kan få förödande konsekvenser. ”När familjer med invandrarbakgrund normaliseras som patriarkala och deras döttrar som offer, är risken för ett schablonmässigt bemötande och felaktiga åtgärder stor. Dessa schabloner utgör också ett hinder för att se, förstå och motverka specifika former av förtryck.”⁸ Vikten av utbildning och specialkompetens inom området kan inte nog betonas då det kan

handla om liv och död.

Endast 15 % av informanterna i kartläggningen var män. Det är övervägande kvinnor som i sin profession möter utsatta kvinnor och barn. Yrkesområdena är starkt kvinnodominerade och företräds främst av omsorg, skola och vård. Mindre än 10 % av deltagarna på seminariet var män.

Mäns våld mot kvinnor är ett folkhälso- och samhällsproblem och kan aldrig bli en kvinnofråga.

Så gott som samtliga informanter uppgav mäns strävan och upprätthållande av makt och kontroll som en orsak till mäns våld mot kvinnor. Om frågan ställts för fem år sedan hade troligen inte svaret varit detsamma. Ett antagande är att viss medvetenhet har vunnit mark då frågan om mäns våld mot kvinnor lyfts och diskuterats i den offentliga debatten inte minst sedan Kvinnofredspropositionen antogs 1998. Samma informant kunde dock även uppge alkohol, droger, svartsjuka, dålig självkänsla eller vanmakt som orsaker till mannens våld mot kvinnan.

Parallellt med kartläggningsarbetet pågick debatter i de lokala dagstidningarna. Debatterna tog upp ämnen såsom hedersrelaterat våld, om att bära slöja, om s.k. sexleksaker, att boka porrfria hotell, mäns våld mot kvinnor, pornografi och om feminism. Dvs. kartläggningens frågeställningar och närstående ämnen lyftes samtidigt av media vilket medförde att informanterna även diskuterade dessa frågeställningar i samband med intervjuerna. Debatten speglar den komplexitet frågan om mäns våld mot kvinnor innehåller, från sexualisering av det offentliga rummet till mord på flickor och kvinnor.

”Han sätter ribban för hur stort utrymme kvinnan ska ha, han blir hotad i sin manlighet.”

Källa: Informant i kartläggningen

”Särlösningar i skolan, tex simundervisningen för flickor, på föräldrars begäran tycker jag att man ska vara oerhört restriktiv med att genomföra. Skolan ska inte peka ut elever p g a annan kulturell eller etnisk-bakgrund det är det som är själva poängen med samlad skola.”

Brittis Benzler, kommunalråd, informant kartläggningen

”Amineh kom till Sverige som femåring tillsammans med sin familj. Hon är nu sjutton år och familjen anser henne vara giftasvuxen. De vill att hon ska gifta sig med sin kusin i hemlandet. Det vill inte Amineh. Hon vill fortsätta sina studier och själv välja sin livsväg. Hon mishandlas och hotas av sin far. Hon lämnar kort tid därefter familjehemmet.”

Citat från BROM nyhetsbrev nr 1 2004.

”Lotta är sambo med Lars och de studerar ekonomi vid universitet båda två. Lotta vill ta ett sabbatsår och flytta till England för ekonomistudier. Lars gör allt för att hindra henne och det slutar med att han hotar att döda henne om hon åker.”

Anonym informant, kartläggningen

Den sk Hedersproblematiken

Mäns våld mot kvinnor har sin förklaring i den kultur våldet utövas. Allt våld måste sättas i ett kulturellt sammanhang.

Flickor och kvinnor från minoritetskulturer kan uppleva att den svenska ”jämställdhetskulturen” står för frihet. Skillnaden uppfattas som stor mellan det svenska sättet att leva och det ”patriarkala”. Forskare Åsa Eldén uttrycker detta i sin avhandling ”Heder på liv och död”.⁸

Mäns våld mot kvinnor framstod som kulturellt förkastligt i den ena kulturen, accepterad i den andra. Mediadebattens framställning av ”arabisk/muslimsk” kultur som en motsats till ”svensk” kultur kan tolkas som en kontrast mellan ”kvinnoförtryck” och ”jämställdhet”.

Inom hederskulturen spelar flickors och kvinnors rykten, oskuld och s.k. heder en stor roll för familjen och gruppen. Familjen och gruppen kan se det svenska som negativt och förknippat med till exempel alkohol, dans och sexualitet. Om en flicka eller kvinna får ett dåligt rykte stämplas hon som hora av familjen och gruppen. Hon riskerar att utsättas för våld och mördas av manliga släktingar till exempel fader, bror, farbror.

Då våldet alltid finns i kulturella sammanhang finns givetvis mäns våld mot kvinnor även i Sverige, trots att landet tillhör de mest jämställda i världen. Om detta vittnar inte minst Brå:s statistik och ”Slagen dam.

Mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige -en omfattningsundersökning.”

Mäns våld mot kvinnor har, som tidigare nämnts, sitt ursprung i föreställningar om mäns överordning och kvinnors underordning. Detta system omfattar även minoritetskulturer. Motivet till våldet är det samma och utövas för att kontrollera kvinnors liv och sexualitet vilket sker på olika sätt inom olika kulturer. Till exempel könsstympas inte flickor från majoritetskulturen. Däremot förekommer stor tillgång till pornografi i majoritetskulturen och en omfattande sexualisering av det

offentliga rummet. Kvinnor från majoritetskulturen mördas av män i nära relation t ex make, före detta make. Mord på kvinnor förekommer i minoritetskulturer, där även flickor kan mördas av män. Flickor och kvinnor hotas, kontrolleras, isoleras och får sitt livsutrymme begränsat av män inom alla kulturer. Mäns våld mot kvinnor består inte av olika arter av våld, då grunden är densamma, utan våldet kan ta sig olika uttryck.

Myter och allmänna föreställningar om hur kvinnor och män ska vara, finns i kulturerna och döljer män som aktörer och flickor och kvinnor som brottsoffer. Då våldet är kopplat till kulturen finns en acceptans för maktutövning som ger tillgång till förklaringar och ursäkter. Länsstyrelsen utgångspunkt har varit att kartlägga mäns våld mot kvinnor på Gotland ur ett brett perspektiv, för att inte framställa problematiken såsom Åsa Eldén beskriver ovan.

Kvinnor och flickor från minoritetskulturer, som utsätts för mäns våld, omfattar specifika problemområden som inte majoritetskulturen kommer i kontakt med. T.ex. kan otillräckliga språkkunskaper utgöra hinder i kontakt med myndigheter. Vikten av bra tolk kan vara avgörande för myndigheternas bedömning av flickor och kvinnans situation och för att kunna erbjuda adekvat stöd. Förövaren kan förutom make och pojkvän vara bröder, fader och andra manliga släktingar. Nätverk med släktingar, vänner och personliga kontakter kan gå förlorat och övergå till att vara flickans/kvinnans fiender, då hon behöver stöd och hjälp.

Kvinnor som kommer till Sverige för att gifta sig med svenska män, omfattas förutom av språkproblematik även av särskild lagstiftning i förhållande till vistelsen i Sverige.

Paulina de los Reyes menar, med tanke på att synliggöra respektive osynliggöra våldsoffren,

”Att inte kunna se de maktstrukturer som skapar individernas utsatthet leder till att grupper, familjer och individer stigmatiseras. Att

”Gotland har starka patriarkala strukturer och vi värnar gärna om vår kultur och historia - men det är inte bara positivt.”

Åke Svensson, Kommunalråd och informant i kartläggningen.

”Tjejer känner sig ofta ensamma när något har hänt liksom också vuxna kvinnor gör.”

Källa: Informant i kartläggningen

”Ibland vill tjejerna stämma av vad som är normalt och vad man ska tåla.”

Källa: Informant i kartläggningen

”Det är långt kvar tills frågan om och kunskapen om mäns våld mot kvinnor är en självklarhet för alla inom organisationen.”

Källa: Informant i kartläggningen

inte se det specifika i individens utsatthet inom dessa strukturer medför en diskriminerande praxis som både osynliggör kvinnors skilda erfarenheter av förtryck och hindrar ett effektivt bemötande av människors behov av stöd.”⁹

Statistik om mäns våld mot kvinnor

Den officiella statistiken avseende mäns våld mot kvinnor, som oftast nämns i debatter och artiklar omfattar endast brottsrubriceringarna misshandel, grov misshandel samt våldtäkt. Detta ger en felaktig bild då även grov kvinnofridskränkning, hemfridsbrott, olaga intrång, olaga hot, ofredande, sexuellt tvång, utnyttjande samt överträdelse av besöksförbud är brott mot kvinnor men redovisas inte i samma utsträckning. Kvinnofridspropositionen¹⁰ talar om nödvändigheten att förbättra statistiken när det gäller våldsbrott mot kvinnor. Hot och hemfridsbrott m.m. är brottsliga handlingar men synliggörs inte fullt ut i den offentliga statistiken och debatten och vissa brottsrubriceringar är inte könsuppdelade i statistiken.

Det finns en tydlig fara med att vissa brott mot kvinnor inte betraktas som brott eller osynliggörs. Brottsliga handlingar riskerar att marginaliseras och normaliseras. Då flera av dessa brott inte förorsakar tydliga, synliga fysiska skador kan de uppfattas såväl av samhället, handläggare som av flickorna och kvinnorna själva som ickebrott. För att kunna sätta in adekvata insatser är vetskapen om omfattningen viktig. I intervjuerna om förekomsten av mäns våld mot kvinnor förekom att informanter inte alltid betraktade hot och hot om våld som en brottslig handling. Gränsen mellan brott och ickebrott var otydlig. Informanternas första tanke var att en misshandlad kvinna har synliga skador av fysiskt våld.

Statliga myndigheter

De statliga myndigheterna framhöll vikten av egen utbildning och även utbildning av personal inom andra myndigheter som kommer i kontakt med utsatta kvinnor och barn. Flera myndigheter pekar på att hälso- och sjukvården ej haft tillräcklig förståelse för korrekt hantering av rättsintyg. Inkorrekt eller försenade rättsintyg kan påverka rättssäkerheten och försvåra arbetet med bevisningen vilket klart missgynnar rättsprocessen.

Ett flertal informanter från olika myndigheter och organisationer uppgav att de hade goda kontakter med polismyndigheten. Speciellt en person nämndes som eldsjäl och särskilt kunnig i frågan om mäns våld mot kvinnor. Det är givetvis utmärkt men visar samtidigt på en sårbarhet i organisationen.

Både polismyndighetens och åklagarmyndighetens representanter var mycket positiva till brottsrubriceringen ”grov kvinnofridskränkning” från 1998.

Kommunala och enskild verksamhet

Efterfrågan på utbildning och kontinuerlig kompetensutveckling löper som en röd tråd genom samtliga intervjuer med informanter inom kommunal och enskild verksamhet. På Gotland ingår hälso- och sjukvården i den kommunala verksamheten.

Ett verksamhetsområde har nyligen initierat arbetet med att ta fram handlingsplan när det gäller möten med och åtgärder riktade till flickor och kvinnor som utsatts för mäns våld. Ytterligare ett verksamhetsområde är i slutfasen med handlingsplansarbetet.

Deltagande i kartläggningen har bidragit med aktualisering av arbetet med handlingsplaner.

Förslaget med ”trygghetspaket” och ”checklista” visar på tydligt engagemang och strävan efter hög kvalitet i arbetet med utsatta flickor, kvinnor och barn. Förslaget omfattar betydande utbildningsinsatser för

”Jag tror att lärare och annan skolpersonal inte tillräckligt uppmärksammar problemet mäns våld mot kvinnor, kanske pga av bristande kompetens. Det är dock viktigt att våga se problemet och i den mån jag kan påverka vill jag ge dem förutsättningar att skaffa sig kompetens i frågan.”

”Skolsköterskor och kuratorer har en nyckelroll att upptäcka och stötta utsatta flickor som far illa.”

Britts Benzler. Kommunalråd och informant kartläggningen

”Värdegrundsarbetet, där denna fråga ingår, måste få en mera framskjuten plats i skolan, inte minst på högstadiet och gymnasiet.”

Brittis Benzler, Kommunalråd och informant i kartläggningen.

”Kvinnojouren Amanda gör ett jätte bra jobb, men stödet till utsatta kvinnor kan inte enbart bygga på idellt arbete.”

Källa: Informant kartläggningen

ett stort antal personer inom olika verksamhetsområden. Barnens situation lyfts fram, vilket är mycket angeläget. Barn i familjer där pappa misshandlar mamma, far mycket illa och är ofta själva utsatta för våld från fadern. Från 2003 betraktas barn som egna brottsoffer även om de inte misshandlas fysiskt men bevitnar att pappa misshandlar mamma.

Både svensk lagstiftning, föräldrabalkens 6: kapitel och FNs Barnkonvention visar på barns rätt till trygghet och skydd mot kroppslig bestraffning och annan kränkande behandling. Forskaren Maria Eriksson belyser i sin avhandling ”I skuggan av pappa”¹¹ barns situation där fäder misshandlar.

Jämställdhetsarbete i skolorna efterlyses. Det är ett mycket viktig insatsområde som inte får avstanna. För att det ska kunna intensifieras och bedrivs på ett framgångsrikt sätt bör i första hand lärarna utbildas men även skolkuratorer och skolsköterskor är viktiga personer i värdegrundsarbetet i skolan.

Förslaget att vårdpersonal ska fråga flickor och kvinnor om de utsatts för våld likväl som de efterfrågar rökvanor, matvanor och motionsvanor mm i anamnesen är en konkret insats som sannolikt bör vara enkel att införa som en rutinåtgärd. Detta kan resultera i att flickor och kvinnor kan få stöd och hjälp i ett tidigare skede.

Förslaget på att införa ”dubbeldiagnoser” där den ena delen avser att flickan/kvinnan utsatts för våld bidrar till att synliggör problematiken. Vårdpersonalens kunskap om kvinnans diagnos kan ge positiva konsekvenser i bemötande och behandling.

Förslaget på gendercertifiering dvs. jämställdhetsmärkning av arbetsplatser samt politikerns och tjänstemäns uttryckliga och officiella avståndstagande från mäns våld mot kvinnor skulle i mycket hög grad kunna starta processer och lyfta ämnet synnerligen högt upp på dagordningen i samhället. Givetvis krävs det stora utbildningsinsatser.

Frivilligorganisationer

Så gott som samtliga informanter i kartläggningen uttryckte stor uppskattning för Kvinnojourens arbete samt föreslog att den ska få ökade resurser till verksamheten. Kvinnofredspropositionen belyser relationen mellan offentliga sektorn och kvinnojourerna.

”Det är viktigt att verksamheten kan behålla sin ideella karaktär och får existera på sina egna villkor. Trots att kvinnojourerna är starkt beroende av stöd från offentliga sektorn bör stat och kommun vara försiktiga med att ställa ensidiga villkor som krav för bidrag. Det är viktigt att värna om jourernas frihet och oberoende. I propositionen om ändringar av socialtjänstlagen poängteras särskilt att stöd från olika samhällsorgan inte får medföra en styrande effekt på de frivilliga organisationernas integritet och självbestämmande.

Insatserna för att ge stöd och hjälp till kvinnor som utsatts för våld kan givetvis inte enbart bygga på frivilliga insatser. Regeringen vill därför understryka att samhället har det grundläggande ansvaret för att kvinnorna och deras barn får det stöd och den hjälp de behöver.”

¹² Kvinnojourens arbete uppskattas i hög grad men det får inte medföra att myndigheterna förlitar sig på Kvinnojourens insatser och därmed överlämnar ansvar för insatser för utsatta flickor och kvinnor till en frivilligorganisation. Kvinnojouren och Tjejjouren fyller en viktig funktion då vissa flickor och kvinnor föredrar att söka stöd hos frivilligorganisationer framför t ex socialtjänsten

”För många kvinnor ger jourerna ett alternativ till myndigheternas insatser genom hög grad av tillgänglighet, kan garantera anonymitet och ge tillfälle att möta andra kvinnor i samma situation.” ¹³

Tjejjouren, som har erfarenhet av elevers vardag, understryker vikten av att all skolpersonal bör få utbildning i mekanismerna kring mäns våld mot kvinnor. Tjejjouren erfar att det är eldsjälar som driver frågorna om jämställdhet mm på skolorna samt att skolledningen inte tar sitt ansvar.

”Flera skolor tar inte sitt ansvar för att tjejer utsätts för trakasserier av pojkar. Oftast är det en speciell lärare som är eldsjäl och vill ta ansvar för utvecklingen men det är inte hela skolan.”

Källa: Informant i kartläggningen

”Vi politiker måste bli bättre på att styra jämställdhetsarbetet och det förebyggandearbetet mot mäns våld kvinnor t ex genom att efterfråga resultat i nämnderna.”

Björn Jansson, Kommunalråd och informant i kartläggningen

Regeringens arbete mot mäns våld mot kvinnor utgår från insikten att våldet är den grävsta konsekvensen av den patriarkala samhällsstruktur som överordnar män och underordnar kvinnor.

Källa: Jämställdhetsminister
Mona Sahlin. DN 040207

Kvinnogrupp

Informanternas första tanke var att våld handlar om synligt fysiskt våld. Efter ytterligare resonemang framkom att flera av informanterna själva varit utsatta för hot och kränkningar. Föreställningen att våld mot kvinnor enbart omfattas av fysiskt våld har även förts fram av andra informanter. Det finns en tendens att inte betrakta de ”dolda brotten” såsom hot, kränkningar, ofredande mm som våld och brottsliga handlingar. En liknande reflexion beskrivs ovan beträffande (o)synliggörande av viss offentlig brottsstatistik. Vidare uppgav en informant att hon kände olust inför hedersbegreppet som pekar ut vissa grupper.

Hur gå vidare?

Kunskapen om mäns våld mot kvinnor är ett eget kompetensområde som inte alltid är implementerat i alla delar av myndigheterna och organisationerna. En framgångsfaktor för att nå resultat såväl kortsiktigt som långsiktigt är att de olika aktörerna, som utsatta flickor och kvinnor möter, utgår från en gemensam förklaringsmodell och analys till våldets orsaker. Detta skulle föra frågan framåt och samtidigt bidra till en kvalitetssäkring för både kvinnan och aktörerna. *Se bilaga 10.* Som ett stöd för länets olika myndigheter/organisationer att få ta del av aktuell forskning, inhämta kunskap och metoder, bör frågan om ett nationellt kunskaps- och resurscenter samordnas som rör frågor om mäns våld mot kvinnor.

För att säkerställa att berörda yrkesgrupper får kunskap om jämställdhet och frågor som rör mäns våld mot kvinnor framhåller Länsstyrelsen vikten av att lägga in detta som ett obligatorium i högskolans examensordning.

Mäns våld mot kvinnor är ett kompetensområde som bl.a. måste bygga på fakta. Statistik, kan vara fakta och är ett viktigt medel för jämställdhetsanalyser så även i arbetet med att förebygga mäns våld mot kvinnor. Kartläggningens resultat med fokus på statistiken som framkommit visar på brister som borde uppmärksammas men också diskuteras och problematiseras. Länsstyrelsen bedömning är att brottsrubriceringar som t ex olaga intrång olaga hot, ofredande samt överträdelse av besöksförbud är brott som generellt inte syns i den officiella statistiken som brott mot kvinnor utan förminskas och osynliggörs. Detta kan få konsekvenser i det förebyggande arbetet bl.a. därför det kan vara början till att grövre brott begås mot kvinnan och flickan.

Inom ramen för länsstyrelsens verksamhetsområde, kunskapsuppbyggnad, kommer kartläggningen att vara ett viktigt instrument för insatser i länet. Länsstyrelsen kommer i samråd med andra centrala aktörer, som har ansvar för kvinnofridsfrågan, att diskutera omfattningen av ett eventuellt samordningsuppdrag för Länsstyrelsen i frågan. Länsstyrelsen kommer även att ta initiativ till ett möte mellan olika organisationer och myndigheter där syftet är att dessa ska få god kännedom om varandras verksamheter och insatser beträffande mäns våld mot flickor och kvinnor. Samverkan kan även utvecklas till gemensamma utbildningsinsatser, vilket med stor sannolikhet kommer att kräva resurser från centralt håll för att kunna genomföras.

Eftersom barnens situation lyfts fram, av nästan samliga informanter, som ett område att lägga märke till och utveckla arbetsformer kring kommer även denna fråga i Länsstyrelsens kommande arbete att uppmärksammas.

”Regeringen avser att initiera en kunskapsuppbyggnad och tillsätta en expertgrupp för frågor som rör sexualiseringen av det offentliga rummet.”

Källa: Jämt och ständigt., regeringens handlingsplan för jämställdhetspolitiken, 2003

Ett flertal informanter uppgav oro för sexualiseringen av det offentliga rummet samt för pornografins spridning i samhället. Lokala Brottsförebyggande rådet, där Länsstyrelsen ingår som en part, har diskuterat sexualiseringen av det offentliga rummet under hösten 2003. Diskussionerna har resulterat i att lokala Brottsförebyggande rådet beslutat att ta initiativ till en föreläsningsserie under 2004 med bland andra forskare inom området. Även problem som rör den fysiska planering och säkerhet är frågor som behandlas i lokala Brottsförebyggande rådet. Inom ramen för Länsstyrelsens yttrande i detaljplanfrågor som rör den fysiska planeringen har Länsstyrelsen ett ansvar för att trygg - och säkerhetsaspekter säkerställs ur jämställdhetsperspektiv.

Kartläggningsarbetet har bidragit till startande av processer på informanternas arbetsplatser. Arbetet med handlingsplaner har intensifierats hos de myndigheter som ännu inte tagit fram dessa. Interna utbildningsinsatser har initierats hos hälso- och sjukvården samt socialtjänsten.

Skolan har ett stort ansvar beträffande elevers kunskap om jämställdhet. I läroplanen för förskola, grundskola och gymnasium står det, "Värdegrunden ska genomsyra verksamheten och det handlar om relationer mellan människor och hur vi behandlar och värderar varandra som barn och vuxna." Ett framsteg, om än kortsiktigt, vore en obligatorisk vidareutbildning för nu yrkesverksamma lärare där jämställdhet och mäns våld mot kvinnor betraktas som ett eget kompetensområde. På lång sikt föreslår länsstyrelsen att kunskaper inom området ska ligga i den obligatoriska examensordningen hos lärare likväl som hos andra yrkeskategorier som möter utsatta flickor och kvinnor.

Slutligen, beroende hur man definierar, tolkar och framförallt vilken förklaringsmodell man väljer att använda på mäns våld mot kvinnor

och det s k hedersrelaterade våldet kommer förmodligen lösningen på problemet att se olika ut. Detta avser både på det individuella planet för den flicka och kvinna som söker stöd med också för generella förebyggande insatser. Länsstyrelsen Gotland har gjort sin tolkning av uppdraget, utifrån Länsstyrelsens samlade kompetens. Länsstyrelsens förhoppning är att denna kartläggning med Kvinnofridspropositionens analys av våldet kommer att inspirera till fortsatt viktigt arbete för kvinnofrid på heder och samvete.

Vill du veta mera om kvinnofrid?

www.regeringen.se

www.kvinnofrid.se

www.akademiska.se (Rikskvinnocentrum)

www.roks.se

www.kvinnojour.com

www.terrafem.org (Kvinnojour

på 20 olika språk)

¹[1] Regeringens proposition 1997/98:55, Kvinnofrid, sid 21

²[2] Paulina de los Reyes, Patriarkala enklaver eller ingenmansland? Våld, hot och kontroll mot unga kvinnor i Sverige, sid 33. Integrationsverkets skriftserie IV

³ Regeringens proposition 1997/98:55, Kvinnofrid

⁴ Regeringens proposition 1997/98:55, Kvinnofrid. Sid 21

⁵ Kommittédirektiv, Dir 2003:112, Uppföljning och utvärdering av Kvinnofridspropositionens myndighetsuppdrag ur ett könsmaktsperspektiv

⁶ Regeringens proposition 1997/98:55, Kvinnofrid. Sid 21

⁷ Paulina de los Reyes, Patriarkala enklaver eller ingenmansland? Våld, hot och kontroll mot unga kvinnor i Sverige. Sid 33. Integrationsverkets skriftserie IV

⁸ Magnus Lindgren m..fl. (red), Paulina de los Reyes Utsatta och sårbara brottsoffer. Sid 102

⁸ Åsa Eldén, Heder på liv och död. Våldsamma berättelser om rykten, oskuld och heder. Sid 12

⁹ Magnus Lindgren m.fl. (red.), Paulina de los Reyes, Utsatta och sårbara brottsoffer. Sid 117

¹⁰ Regeringens proposition 1997/98:55, Kvinnofrid. Sid 220

¹¹ Maria Eriksson, I skuggan av pappa. Familjerätten och hanteringen av fäders våld.

¹² Regeringens proposition 1997/98:55. Sid 61

¹³ Regeringens proposition 1997/98:55. Sid 61

6. Bilagor

- 1 Regeringsuppdraget
- 2 Brev från länsrådet om kartläggningen
- 3 Organisation kring kartläggningen och deltagande i intervjuer
- 4 Intervjufrågor till politiker och chefer
- 5 Intervjufrågor till grupper och nedslag
- 6 Beslut ang 25 000 kr till Socialtjänsten
- 7 Presskonferens och Tidningsurklipp
- 8 Inbjudan utbildning 17 feb
- 9 Referenslitteratur
- 10 Vem kan kvinna och barn komma i kontakt med
- 11 Ekonomisk redovisning

Justitiedepartementet

LÄNSSTYRELSEN
GOTLANDS LÄN
Ink 2003-06-26
Dnr

KOPIA
Regeringsbeslut 27
2003-06-18 Ju2003/309/IM
Ju2003/2445/IM
Länsstyrelsen i Ju2003/2605/IM
Stockholms län Ju2003/2964/IM
Box 22067 Ju2003/3407/IM
104 22 STOCKHOLM

Skyddat boende m.m. för flickor och unga kvinnor som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld

Regeringens beslut

Regeringen beslutar att för år 2003 bevilja Länsstyrelsen i Stockholms län, Länsstyrelsen i Skåne län och Länsstyrelsen i Västra Götalands län 4,5 miljoner kronor vardera för att, i samarbete med Socialstyrelsen, kommuner och andra berörda myndigheter, utveckla ett skyddat boende m.m. för flickor och unga kvinnor som riskerar att utsättas för så kallat hedersrelaterat våld. Övriga länsstyrelser beviljas 300 000 kronor vardera för att kartlägga och analysera behovet av insatser för denna grupp i respektive län.

Länsstyrelsen i Stockholms län, Länsstyrelsen i Skåne län och Länsstyrelsen i Västra Götalands län skall senast den 31 mars 2004 lämna regeringen en gemensam rapport om hur länsstyrelserna har använt medlen och vilka resultat insatserna har givit. Av rapporten skall framgå hur mycket av de beviljade medlen som har använts till boende, utbildning, administration, omfattning av verksamheten och kostnader för den. Länsstyrelserna skall motivera fördelningen av de använda medlen samt lämna en bedömning av vilka resultat som uppnåtts. Vidare skall länsstyrelserna redovisa i vilken utsträckning kommunerna har bidragit till kostnaderna för det skyddade boendet. I rapporten skall också redovisas vilka behov av insatser som framkommit i övriga län. Länsstyrelserna skall i samråd med Socialstyrelsen även ange hur det fortsatta arbetet bör bedrivas.

Regeringskansliet (Justitiedepartementet) skall efter rekvisition från respektive länsstyrelse betala ut de beviljade medlen. Medel som inte förbrukats för avsett ändamål skall återbetalas till Regeringskansliet (Justitiedepartementet).

Kostnaden skall belasta anslaget 10:2 Integrationsåtgärder anslagspost 8, tidigare anslagspost 5 Till regeringens disposition.

Bakgrund

Många flickor och kvinnor lever i dag i utsatthet i sin hemmiljö och många av dessa är i behov av skyddat boende. Detta är en del av det manliga våld mot kvinnor som finns i hela samhället. Kunskaperna om detta våld, och dess olika uttryck, måste öka för att alla flickor och kvinnor som är utsatta ska kunna få ett tillräckligt skydd och ett bra bemötande. Särskilda satsningar behöver göras för att skydda flickor och kvinnor med utländsk bakgrund som är utsatta för hot och våld av nära anhöriga.

Regeringen har vidtagit en rad åtgärder för att öka kunskaperna hos dem som kommer i kontakt med flickor och unga kvinnor med utländsk bakgrund som utsätts för hot och våld av nära anhöriga. Åtgärderna har bl.a. bestått av stöd till projekt som syftar till förändrade attityder och stöd till dem som kommer i kontakt med familjer med detta slags konflikter.

Regeringen beviljade under 2002 Länsstyrelsen i Stockholms län, Länsstyrelsen i Skåne län och Länsstyrelsen i Västra Götalands län totalt två miljoner kronor för att kartlägga behoven av skyddat boende för flickor och unga kvinnor som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld av nära anhöriga.

I de kartlagda länen har flera hundra flickor och unga kvinnor sökt myndigheternas skydd på grund av hot och våld av sina anhöriga. Kartläggningen visar stora brister när det gäller att tillgodose behovet av skyddat boende. Vidare visar kartläggningen att det behövs såväl utbildning av personal som kommer i kontakt med problemet som samordning av myndigheternas insatser. Det behövs också ett fungerande nätverk mellan olika myndigheter, trossamfund och frivilligorganisationer för att lösa praktiska problem och bedriva ett effektivt informations- och attitydpåverkande arbete.

Dessutom har regeringen uppmärksammat att det förekommer att ungdomar utsätts för hot och våld på grund av sin sexuella läggning. Det är angeläget att dessa ungdomars speciella situation uppmärksammas av myndigheterna.

Skälen för regeringens beslut

Det är primärt kommunernas ansvar att lösa frågan om skyddat boende och det är angeläget att utvecklingen kommer i gång snabbt. Det är emellertid svårt att bedöma hur stort behovet av platser i skyddat boende är lokalt. Samtidigt är det viktigt att inrättade platser inte står tomma.

Regeringen anser därför att ett särskilt stöd till kommunerna för att starta detta slag av skyddat boende i första hand bör riktas till länsstyrelserna i de tre storstadslänen där ett stort behov har konstaterats och där det därför finns goda förutsättningar för att upprätthålla en hög kompetens. Vid behov bör boendeplatser i storstadslänen kunna erbjudas kommuner i andra län. Länsstyrelserna i de tre storstadslänen kommer även att kunna utgöra ett stöd för andra länsstyrelser i frågor som gäller rådgivning, information, utbildning och erfarenhetsutbyten. Det är i det sammanhanget viktigt att den kunskap som finns hos frivilligorganisationer som exempelvis kvinnojourer tas tillvara.

Övriga länsstyrelser bör samtidigt beviljas medel för att kartlägga och analysera behovet av insatser i respektive län för flickor och unga kvinnor som riskerar att utsättas för så kallat hedersrelaterat våld. Länsstyrelsen i Stockholms län, Länsstyrelsen i Skåne län och Länsstyrelsen i Västra Götalands län bör gemensamt svara för en samlad rapport till regeringen om samtliga länsstyrelserns insatser och behov.

På regeringens vägnar

Mona Sahlin

Eva Lotta Johansson

Kopia till

✓ övriga länsstyrelser
Socialstyrelsen
Regeringskansliets revisionskontor
Statrådberedningen

Kopior: Diversestämning
med originalutgåvan *duplikat*

Länsstyrelsen
GOTLANDS LÄN

Anders Granat
Länsråd

1(2)

Datum
03-10-07

Socialtjänsten, Lena Gustavsson
Kriminalvården Katarina Struwe
Polismyndigheten, Annette Wilén
Hasselakollektivet, Lasse Siggelin
Barn och utbildningsförvaltningen Lars Danielsson
Tjejjouren, Nina Engelbrektsson
Kvinnjouren, Eva Gomander

Flickor och unga kvinnor som riskerar att utsättas för s.k. hedersrelaterat våld.

Länsstyrelsen har fått uppdrag av regeringen att kartlägga och analysera behovet av insatser i länet för de flickor och unga kvinnor som riskerar att utsättas för s.k. hedersrelaterat våld. Samtliga länsstyrelser har fått extra medel för detta uppdrag.

Bakgrund

Under de senaste åren har alltmer uppmärksamhet riktats mot situationen för flickor och unga kvinnor som lever i en vardag av ofrihet, tvång, hot och våld. Vissa flickor utsätts för extrem kontroll från sina anhöriga, en del lovas bort i arrangerade äktenskap. Andra utsätts för hot och tvång när de försöker att leva som andra flickor och kvinnor.

Arbetsätt

Kartläggningen kommer att ha en större bredd och omfatta även våld mot kvinnor som inte benämns som s.k. hedersrelaterat. Det s.k. hedersrelaterade våldet kommer dock att ägnas särskild uppmärksamhet och analys enligt uppdraget.

Tina Olby, som har bred kunskap i och erfarenhet av arbete med kvinnofridsfrågor, har anställts för att genomföra huvuddelen av denna kartläggning. Hennes arbete kommer att pågå oktober till och med januari månad på deltid. Kicki Scheller, länsstyrelsens sakkunnig i jämställdhetsfrågor, kommer att svara för intervjuer med ansvariga chefer och politiker under del av november och december månad.

bilaga2.doc

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	E-post
621 85 VISBY	Strandgatan 1 och 2	0498-29 21 00 Direktelefon	0498-21 72 89 Direktelefax	lansstyrelsen@l.lst.se

Inbjudan att delta i gruppintervju

Länsstyrelsen inbjuder er myndighet/organisation att delta med 6-7 representanter i en gruppintervju. Gruppen ska intervjuas av länsstyrelsens projekthandläggare Tina Olby, om er erfarenhet av arbete med våld mot kvinnor med speciellt fokus på flickor och unga kvinnor som utsatts eller riskerar utsättas för s.k. hedersrelaterat våld.

Fokusgrupper

Tina Olby kommer huvudsakligen under november månad att göra strukturerade gruppintervjuer med personal från socialtjänst, polis, tjejjouren och kvinnojouren, skolkuratorer, skolsköterskor, Hasselakollektivet och kriminalvården. Tanken är också att intervjua några flickor/unga kvinnor och helst också pojkar/unga män. Dessutom planeras enskilda intervjuer med personal från hälso- och sjukvården.

Detta innebär, för er, att vidtala 6-7 lämpliga medarbetare på handläggarnivå eller motsvarande, som kan utgöra er myndighet/organisations **fokusgrupp**. Fokusgruppen och projekthandläggaren kommer att träffas vid 1 tillfällen under hösten.

Resultatet kommer att analyseras och återföras - förmodligen i seminarieform under våren. Det är också möjligt med korta utbildningstillfällen under kartläggningsfasen. Inom Länsstyrelsen samarbetar vi inom sociala funktionen och jämställdhetsfunktionen i arbetet.

Tina Olby kommer inom kort ta kontakt för att diskutera er myndighet/organisations medverkan. Projekthandläggaren kan nås via e-post tina.olby@i.lst.se eller via telefon 0498- 292100

Vi hoppas på er medverkan i detta arbete.

Anders Granat
Länsråd
Länsstyrelsen i Gotlands län

Referensgrupp

Kerstin Franzén, kvinnojouren
Lotta Grausne, Lisa Löfgren, socialtjänsten
Liza Nyman, elevvården
Helena Kattlunds, polismyndigheten

Styrgrupp

Anders Granat, länsråd
Karin Björnsson, socialdirektör
Ulf Linnerhed, socialkonsulent
Kicki Scheller, särskilt sakkunnig i jämställdhet
Tina Olby, projekthandläggare

Intervjugrupper

Polismyndigheten, 6 poliser
Socialtjänsten, 7 socialsekreterare
Hassela Gotland, 6 deltagare, medlemmare, arbetsledare, pedagoger
Elevvården, 5 kuratorer, Säveskolan, Solbergaskolan, Gråboskolan, Christoffer Polhemsgymnasiet med flera skolor, 1 skolsköterska Säveskolan
Kvinnojouren, 7 jourkvinnor
Tjejjouren, 4 deltagare
Kvinnogrupp, 3 deltagare
Fritidsgården Puma, 1 föreståndare/fritidsledare
Gråboskolan, 2 rektorer
Skattemyndigheten, 1 deltagare
Ungdomsmottagningen, 2 barnmorskor
Vårdcentralen Gråbo, 1 avdelningsföreståndare/distriktssköterska
Barnvårdscentralen Gråbo, 1 barnmorska
Psykiatri, 1 kurator, 1 psykolog
Komvux/SFI, 2 SFI-lärare
Gotlands kommun/flyktingkonsulent, 1 flyktingkonsulent
Kvinnokliniken, 3, 1 kurator, 1 barnmorska och 1 överläkare

Myndighetschefer och politiker

Lars Danielsson, Barn- och utbildningsförvaltningen
Brittis Benzler, nämndordförande, Barn och utbildning
Anette Willén, länspolismästare
Lena Gustavsson, Individ och familjeomsorgen
Björn Jansson, nämndordförande Individ- och familjeomsorgen
Åke Svensson, nämndordförande Hälso-och sjukvård
Katarina Struwe, kriminalvårdschef

Länsstyrelsen
GOTLANDS LÄN

Arbetsmarknad och näringsliv
Kicki Scheller
Sakkunnig i jämställdhet
2003-11-04

Underlag för intervju med politiker/ chefer
med särskilt ansvar för kvinnofridsfrågor
utifrån Kvinnofridspropositionen (1977/ 98:55)

Bakgrund

Propositionen Kvinnofrid

Våren 1998 antog riksdagen regeringens proposition Kvinnofrid (prop. 1997/1998:55), som innehöll ett omfattande åtgärdsprogram för att bekämpa mäns våld mot kvinnor.

Ett nytt brott infördes i brottsbalken – grov kvinnofridskränkning, respektive grov fridskränkning (4 kap. 4 a § brottsbalken).

Kvinnoforskningen har bidragit med ny medvetenhet och kunskap när det gäller mäns våld mot kvinnor. Denna kunskap låg bakom införandet av det nya brott som infördes i brottsbalken, ett särskilt kvinnofridsbrott, som tar sikte på upprepade straffbara gärningar som riktas mot närstående kvinnor (grov kvinnofridskränkning), men omfattar även barn och andra närstående personer (grov fridskränkning). Brottet är en särskild markering av allvaret i brottslighet som riktar sig mot närstående.

Regeringen konstaterade i propositionen att mäns våld mot kvinnor måste angripas på bred front och att en viktig förutsättning för att insatser mot detta våld skall bli effektiva är att kunskaperna och insikterna om våldets bakomliggande orsaker och mekanismer ökar.

Efter förslag i propositionen blev det vidare förbjudet att köpa sexuella tjänster (SFS:1998:408).

Genom att det skapades ett förbud mot köp av sexuella tjänster gjordes ytterligare en markering utifrån ett könsmaktsperspektiv. Kunden kriminaliserades men inte säljaren, den prostituerade. Enligt betänkandet Könshandel (SOU 1995:15) har de kvinnor som prostituerar sig på olika sätt ofta fått en dålig start i livet, vuxit upp i relativ fattigdom och därför fått en negativ självbild).

Härutöver skärptes jämställdhetslagen när det gäller sexuella trakasserier i arbetslivet (SFS 1998:208).

Myndighetsgemensamma och myndighetsspecifika uppdrag

I samband med Kvinnofridspropositionen gav regeringen gemensamma uppdrag till flera myndigheter. Syftet med uppdragen var i första hand att förtydliga de krav som regeringen ställer på myndigheterna i deras arbete med frågor om våld mot kvinnor.

För att uppnå långsiktighet i arbetet och för att ge myndigheterna tid att förändra sin verksamhet efter de nya kraven pågick uppdragen till och med utgången av år 2002. Uppdragen riktades till Riksåklagaren och alla åklagarmyndigheter, Rikspolisstyrelsen och alla polismyndigheter, Brottsförebyggande rådet, Kriminalvårdsstyrelsen, Brottsoffermyndigheten, Socialstyrelsen, länsstyrelserna och, i vissa delar, Domstolsverket.

I myndigheternas uppdrag ingick att:

- öka sina ansträngningar för att förebygga våldsbrott mot kvinnor, utforma åtgärdsprogram eller policydokument för sitt arbete med dessa frågor, samverka i frågor som rör våld mot kvinnor samt att samverka med berörda frivilligorganisationer,

genomföra en satsning på fortbildning av personal inom rättsväsende, socialtjänsten och hälso- och sjukvården
samt följa och främja det internationella samarbetet i frågor som rör våld mot kvinnor.

Våren 2003 fick samtliga Länsstyrelser (med undantag av storstadslänen) ett särskilt uppdrag av regeringen att kartlägga det sk hedersrelaterade våldet i länet, dess omfattning och ev stödbehov till utsatta flickor och kvinnor. Kartläggningen ska vara genomförd och slutrapporterad till regeringen mars 2003. Länsstyrelsen i Gotlands län har i sitt arbete valt att ha ett bredare perspektiv på uppdraget av många skäl.

Bl.a. vill vi genomföra kartläggningen

utifrån de allmänna utgångspunkterna i kvinnofridspropositionen, eftersom regeringen avser inom kort att genomföra en utvärdering av propositionen på ett sätt som om möjligt också kan fånga upp nya frågeställningar/ problemområden inom ramen för kvinnofrid, där det sk hedersrelaterade våldet är en del. Därför har vi valt metoder intervjuer med politiker och chefer, intervjuer med handläggare på organisationsnivå i s k fokusgrupper och nedslag på olika yrkesgrupper eller organisationer som kan komma i kontakt med kvinnofridsfrågan. Intervjuer med fokusgrupper och s k nedslag ansvar projekthandläggaren Tina Olby för. Jag ansvarar för intervjuer med politiker och chefer.

Följande tre övergripande frågor kommer vi att *resonera kring*, under intervjun som kommer att ta max 1,5 timmar.

Efter Kvinnofridspropositionen vad ser du som konkreta resultat, eller andra funderingar kring den, efter att den har genomförts och verkat i fem år.

Kvinnofridsproblematiken finns även på Gotland det kan vi bl.a. se i anmälda fall till polisen både när det gäller mäns våld mot kvinnor med misshandel, men även anmälda våldtäkter mm Forskningen visar att mörkertalet är stort osv. Hur ser du på kvinnofridsproblematiken i *sin helhet*, omfattning, är problemet uppe på dagordningen? mm

Behövs insatser, så i fall vilka? På regionalnivå och nationell nivå

Tack för att du ställer upp och ta dig tid att bidra till ökad kunskap om kvinnofridsfrågor, såväl regionalt som nationellt.

Kicki Scheller

Exempel på frågeformulär vid intervjuer.

Formulären är anpassade efter respektive organisations/myndighets verksamhet. Majoriteten av frågorna var dock gemensamma. Då representanten från Länsstyrelsen personligen träffade informanterna vid intervjutillfällena fanns möjlighet till diskussioner runt frågorna.

Datum

Plats

Deltagare, namn och yrke

Från Länsstyrelsen

- 1. Verksamhetens målgrupp?**
- 2. Hur många flickor/kvinnor med annan kulturell bakgrund har ni haft kontakt med under 2003?**
- 3. Anledningen till kontakten?/Vem har tagit kontakten?**
- 4. Har ni fått kännedom om flickorna/kvinnorna varit utsatta för hot om våld och våld el dyl?**
- 5. Åldersfördelning?**
- 6. Vem/vilka har utsatt flickorna/kvinnorna?**
 - a. Make.....b. Pojkvän c.Fader.....
 - d. Bror, bröder..... e. Annan, vem
- 7. Har ni haft kontakt med svenska flickor/kvinnor som utsatts för hot eller hot om våld från pojke/man av annan kulturell bakgrund?**
- 8. Har ni haft kontakt med flickor/kvinnor som är:**
 - a. könsstypade
 - b. gift sig pg a arrangerade äktenskap

c. hämtads till Sverige av man med annan kulturell bakgrund

**9 Hur många flickor/kvinnor enligt ovan har polisanmält händelsen/
haft kontakt med socialtjänsten?**

a. Polisanmälan :

b. Socialtjänsten:

**10 Er yrkesroll omfattar anmälningsskyldighet till socialnämnden då
ni får kännedom om att barn och ungdomar far illa. Har ni
handlingsplan/rutiner för detta?**

**11 Har ni någon handlingsplan/policydokument angående möten med
flickor/kvinnor som är utsatta för våld?**

**12 Hur många flickor/kvinnor totalt som varit utsatta för hot om våld
eller våld har varit i kontakt med er under 2003?**

13 Vilket stöd har flickorna/kvinnorna fått?

**14 Hur många av flickorna/kvinnorna totalt har polisanmält vålds-
händelsen/haft kontakt med socialtjänsten eller annan organisa-
tion/myndighet?**

a.. Polis.....

b. Socialtjänsten.....

c. Annan/vilken.....

15 Samarbetar ni med andra organisationer/myndigheter?

**16 Hur ser samarbetet ut? Har samarbetet givit några konkreta resul-
tat?**

17 Önskar ni förbättra – förändra samarbetet? Om ja, på vilket sätt?

- 18 Anser ni att andra aktörer som kommer i kontakt med utsatta flickor och kvinnor kan förbättra sina insatser? Om ja, vilka aktörer?**
- a. Skola.....
 - b. Vården.....
 - c. Socialtjänsten.....
 - d. Polisen.....
 - e. Övrig.....
- 19 Arbetar ni med opinionsbildning och information om hot om våld och våld? Om ja, på vilket sätt, i vilken utsträckning?**
- 20 Har ni någon uppfattning om mörkertalet angående utsatta flickor?**
- 21 Vilka åtgärder/insatser föreslår ni i syfte att förbättra stödet och skyddet för utsatta flickor och kvinnor? (Skyddat boende)**
- 22 Har ni fått någon utbildning med anledning av Kvinnofridspropositionen?**
- 23 Finns det något område som ni vill ha mer kunskap om?**
- 24 Definiera vad kvinnofrid står för.**
- 25 Hur definierar s. k. hedersrelaterad problematik?**
- 26 Definiera vad ni menar med invandrarflickor/kvinnor.**
- 27 Nämn några nyckelord för orsakerna till våldet.**
- 28 Övrigt som ni vill tillägga?**

Länsstyrelsen
GOTLANDS LÄN

Förvaltningsenheten/Social
Karin Björnson

BESLUT

Datum
4.9 2003

Dnr 700-4238-03

Gotlands Vård och Omsorg
Individ och familjeomsorgen
Box 1243 621 23 Visby

Ansökan om medel för deltagande i konferens "Våld och förtryck i hederns namn"

Beslut

Länsstyrelsen beviljar 25 000 kr till Gotlands Vård och Omsorg för konferenskostnader för personal från socialtjänstens Individ och familjeomsorgen. Konferensen rör stöd och skydd till flickor och unga kvinnor som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld. Bidraget finansieras från de medel som enligt regeringsbeslut den 18 juni 2003 avsatts till Länsstyrelsen för att kartlägga och analysera behovet av insatser för denna grupp.

Utbetalning sker efter redovisning av kostnader. Gotland Vård och Omsorg skall senast den 31 oktober 2003 redovisa kostnader och ge en kortfattad beskrivning av tankar kring arbete med socialtjänstens handlingsplan för denna grupp

Bakgrund

Länsstyrelsen har tilldelats 300 000 kr för att kartlägga och analysera behovet av insatser för flickor och unga kvinnor som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld. I regeringsbeslutet anges att kunskapen om detta våld och dess olika uttryck måste öka för att alla flickor och kvinnor som är utsatta skall kunna få ett tillräckligt skydd och ett bra bemötande. Särskilda satsningar behöver göras för att skydda flickor och kvinnor med utländsk bakgrund som är utsatta för hot och våld av nära anhöriga.

Gotlands Vård och Omsorg, Individ och familjeomsorgen har ansökt om bidrag till en tvådagarsutbildning "Våld och förtryck i hederns namn" i mitten av september månad från dessa medel. Tanken är att personer från olika delar av socialtjänsten skall kunna delta. Några av dem skall sedan att arbeta med att få fram en gemensam handlingsplan för socialtjänstens arbete när det gäller flickor och unga kvinnor som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld. Ansökan gällde kurskostnader för åtta personer med 72.620 kr.

Länsstyrelsen har inte lagt fast strategin för arbetet med dessa medel men planering pågår. Många olika aktörer kommer att beröras exempelvis, skola, polis, socialtjänst, kvinno- och tjejjouren, hälso- och sjukvård och andra som flickor kan komma i kontakt med. Kartläggning skall göras om hur situationen är på Gotland och analys om vilka insatser som behövs. Det ingår gemensamma utbildningsinsatser som även rör strukturella faktorer bakom våldet.

bilaga6.doc

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	E-post
621 85 VISBY	Strandgatan 1 och 2	0498-29 21 00 Direktelefon	0498-21 72 89 Direkfax	lansstyrelsen@l.lst.se

Motivering

I ansökan anges att socialtjänsten då och då kommer i kontakt med dessa flickor som behöver skyddat boende och andra stödinsatser. Socialtjänsten har en uttalad skyldighet att även på övergripande nivå samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa. Även hälso- och sjukvården och skolan har ett sådant ansvar men utan förstahandsansvar. Det ger socialtjänsten en särskild roll också vid utformning av samarbete kring denna grupp av flickor/unga kvinnor. Detta sammantaget motiverar en särskild utbildningssatsning och bidrag för att stödja det initiativ som tagits.

Socialtjänsten kommer också att omfattas av Länsstyrelsens kartläggning och andra utbildningsinsatser och det är angeläget att socialtjänsten kan ingå i det arbete som kommer att göras i samverkan med andra.

Länsstyrelsen anser att 25 000 kr av Länsstyrelsens medel kan avsättas till del av utbildningskostnader. Enligt uppgift är den nuvarande planeringen att fem personer från socialtjänsten skall delta och beviljat belopp beräknas täcka ca hälften av kostnaderna.

Karin Björnson
socialdirektör

Presskonferens

Länsstyrelsen, Sessionssalen, Strandgatan 1

Måndag den 16 februari kl.15.30

Redovisning av regeringsuppdraget:

På heder och samvete

– En kartläggning om mäns våld mot kvinnor på Gotland.

Mot bakgrund av regeringens uppdrag att kartlägga och analysera behovet av insatser för flickor och kvinnor som riskerar att utsättas för s.k. hedersrelaterat våld, har Länsstyrelsen på Gotland fullföljt uppdraget, vilket vi nu kommer att redovisa. Av flera olika skäl har Länsstyrelsen på Gotland valt att breddat uppdraget att även omfatta hela problembilden med sexualiserat våld mot flickor och kvinnor. Ett tungt skäl till detta var att den s.k. Kvinnofredspropositionen, som antogs för fem år sedan, skall utvärderas under detta år. Därför valde Länsstyrelsen på Gotland att bredda uppdraget. Ett annat skäl är att inte bidra till att enbart vissa grupper utpekats och därmed upprätthålla en myt.

Kartläggningen har genomförts genom intervjuer med ett 70-tal personer inom myndigheter och organisationer som möter kvinnor och barn som utsätts för olika former av mäns våld.

Uppdraget har redan lett till ett antal konkreta åtgärder. Resultatet och hur arbetet går vidare på Gotland, kommer att redovisas under presskonferensen.

Medverkar gör: från Länsstyrelsen på Gotland: länsrådet Anders Granat, särskilt sakkunnig Kicki Scheller, socialkonsulent Ulf Linnerhed, samt forskare Åsa Eldén, Uppsala universitet.

Välkomna!

Anders Granat
Länsråd

PÅ HEDER OCH SAMVETE:

Länsstyrelsen kartlägger mäns våld mot kvinnor

▼ En folder tas fram med information om vårt flickor och kvinnor kan vända sig när de utsatts för mäns våld.
▼ Ett seminarium hålls för bättre kunskap om hederrelaterat våld.

Det är direkta resultat av länsstyrelsens kartläggning av mäns våld mot kvinnor på Gotland.

"På heder och samvete" heter rapporten som överlämnas till regeringen i mars.

I går presenterades kartläggningen på länsstyrelsen och i dag hålls ett första seminarium på temat.

RICER HAMMAR
0498-20 25 62

- Mäns våld mot kvinnor är inte bara något som rör vissa grupper. Männans kontroll och maktutövning mot kvinnor är ett samhällsproblem. Därför har länsstyrelsen på Gotland valt att ta ett helhetsgrepp på problematiken, säger länsrådet Anders Granath.

Bakgrunden är en kartläggning av mäns våld mot kvinnor på Gotland som har genomförts inom länsstyrelsens regeringsuppdrag.

Motvarnande arbete sker vid landets övriga länsstyrelser. Syftet är att linnevis kartlägga och analysera behovet av insatser för flickor och kvinnor som riskerar att utsättas för så kallat hederrelaterat våld.

Vi har varit tagna med att inte peka ut vissa grupper eller minoritetskulturer. Vi vill vilja en metod som integrerar en kunskapsöverföring, berättar Ulf Linnerbed som är socialkonsult vid länsstyrelsen på Gotland.

Kartläggning

I kartläggningen har 70 personer från olika myndigheter och organisationer intervjuats vid 29 olika tillfällen.

Intervjupersonernas representerar 21 olika yrkesgrupper och arbetsområden som möter kvinnor och barn som utsatts för sexuellt våld.

Resultatet har blivit en rapport där olika utvecklingsområden lyfts fram med förslag både för att förebygga och för att skuta åtwards mäns våld mot flickor och kvinnor.

Det finns en struktur som gör mäns våld mot kvinnor möjlig

land från andra kulturer, säger Kikki Scheller som är länsstyrelsens särskilt sakkunniga i jämställdhet.

Med bakgrunding till uppdraget fokuserar på hederrelaterat våld har kartläggningen av mäns våld mot kvinnor på Gotland fått rubriken "På heder och samvete".

Resultatet visar att det behövs en större trygghet i att behöva söka hjälp från myndigheter och organisationer, säger Kikki Scheller.

- En folder behövs som visar vart kvinnor och flickor kan vända sig när de utsatts för våld och en sådan ska tas fram. Det handlar om ett 20-tal instanser och för dessa skapas ett nätverk. Det behövs också bättre samverkan mellan myndigheter och organisationer, säger Kikki Scheller.

Lägenhetsbrist

Studien visar också att det är stor brist på lägenheter både för skyddat boende och för omlämnat boende. Tjejjourer behövs mer och ytterligare måttal behövs för Kvinnojouren.

Desutom behövs mer resurser för utskrift av våderlöcher och inspelning av betygsläs. Vikan betonas också av kvinnoförädlare och bra rådgivning.

Länsstyrelsens analys visar också att mer kunskap behövs om mäns våld mot kvinnor. Det är en kunskap om normer och attityder och konkret praktik på individnivå, som bekäms inom myndigheter och organisationer.

- Mer utbildning och mer kompetens behövs. Man ska veta i respektive myndighet hur flickor och kvinnor som utsatts för våld ska bemötas. Tisdagens utbildningsdag i Visby är ett första konkret insats och en uppföljning planeras till hösten, berättar länsrådet.

De av länsstyrelsen intervjuade från myndigheter och organisationer hade mött cirka 250 kvinnor och flickor som under

Länsstyrelsens på Gotland socialkonsult Ulf Linnerbed, Kikki Scheller som är särskilt sakkunnig i jämställdhet samt länsrådet Anders Granath.

Åsa Eldén, forskare som har regeringens uppdrag att följa upp och utvärdera Kvinnofrågorproprietens myndighetsuppdrag ur kvinnöktsperspektiv. Foto: ROLF JONSSON

rättets- och minoritetskulturer. Samtliga intervjuade i kartläggningen anser att majoriteten av alla kvinnor som hotas av arbetet har varit utsatta för våld. Samtidigt visar Brottsstatistiken för Gotland 2003 på över 500 polisanmälda brott mot kvinnor. Statistiken gäller brott som sexuella övergrepp, misshandel, våldtäkt, grov kvinnofridskränkning, -hinderbrott, olaga inbrott, ofredade, olaga hot, sexuellt tvång, utnyttjande och sexuellt ofredande samt överträdelse av brottförbud.

Jämställdhet

Men i sin kartläggning av mäns våld mot kvinnor på ön väljer länsstyrelsen att inte peka ut det enskilda våldet. I stället är siktel inställt på vad som kan göras för att förebygga och åtgärda våldet. -Arbetet med jämställdhet och frägan om värdegrund måste inarbetas i skolan. För hollandsa osamverkan är det av vikt att säkerställa jämställdhetsfrågor och frågor som rör våld mot kvinnor som utgångspunkt.

Vid tisdagens seminarium konstaterar Åsa Eldén att en feministisk tolkning av hederrelaterat våld. Hon är forskare och har regeringens uppdrag att följa upp och utvärdera Kvinnofrågor-

handlar om männens överordnande och kvinnans underordnande, säger Åsa Eldén som liksom länsstyrelsen lyfter fram frågan fram om sexualiseringen av det offentliga rummet och paragrafens utbredning.

- Det finns en struktur som möjliggör mäns våld mot kvinnor. Att män har till våld mot kvinnor är ett mönster i en patriarkalisk familj.

- Sådana finns och är en del av Sverige. I vår kartläggning i vill sätta in de strukturer som i sitt sammanhang på Gotland, sammanfattar länsrådet.

Länsstyrelsen

GOTLANDS LÄN

INBJUDAN

2004-01-16

”MÄNS VÅLD MOT KVINNOR”

Inom länsstyrelsens regeringsuppdrag beträffande kartläggning av mäns våld mot kvinnor med särskilt fokus på s.k. hedersrelaterat våld, har en stor majoritet av de 70 informanterna som medverkat, uttryckt behov av mer kunskap i ämnet. Seminariet utgör således en del i regeringsuppdraget där länsstyrelsen har möjlighet att tillmötesgå önskemålet om utbildning. Utbildningsdagen avslutas med en frågestund, där deltagarna har möjlighet att ställa frågor till en panel med representanter från olika myndigheter och politiker.

TID Tisdagen den 17 februari
PLATS Lasarettets aula
ANMÄLAN Senast 12 februari till marianne.mahlquist@i.lst.se
Tfn 0498- 29 24 02
Anmälan är obligatorisk.
Seminariet är kostnadsfritt.
Ytterligare upplysning om seminariet lämnas av
Tina Olby tfn 070-32 20 654

08.30 -09.15

Inledning

Kicki Scheller, särskilt sakkunnig i jämställdhet, länsstyrelsen

09.15-11.30 inkl paus

Våldets normaliseringsprocess

Tina Olby, projekthandläggare, länsstyrelsen

11.30-13.0

Lunch

13.00-15.15 inkl paus

Heder på liv och död.

En feministisk tolkning av hedersrelaterat våld

Åsa Eldén, forskare och innehar regeringens uppdrag att följa upp och utvärdera Kvinnofredspropositionens myndighetsuppdrag ur ett könsmaktperspektiv.

15.15-16.15 Frågestund. Seminariedeltagarna har möjlighet att ställa frågor till representanter från olika myndigheter och organisationer

VÄLKOMMEN !

Länsstyrelsen Gotland

Referenslitteratur, lästips och hemsidor

Avliva myterna. Sanningar och lögner om mäns våld mot kvinnor. Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige, ROKS.

de los Reyes, Paulina (2003) *Patriarkala enklaver eller ingenmansland. Våld, hot och kontroll mot unga kvinnor i Sverige.* Integrationsverkets skriftserie IV.

Eldén, Åsa (2003) *Heder på liv och död. Våldsamma berättelser om rykten, oskuld och heder.* Uppsala Universitet.

Eliasson, Mona (1997) *Mäns våld mot kvinnor. En kunskapsöversikt om kvinnomisshandel och våldtäkt, dominans och kontroll.* Natur och kultur.

Eriksson, Mia (2004) *I pappas skugga.* Gondolin.

Förenta nationerna (1994) *Deklaration om avskaffande av allt våld mot kvinnor.* Res 48/104. UD info 1999.

Hedin, Ulla-Carin, Månsson, Carl-Axel (1998) *Vägen ut. Om kvinnors uppbrott ur prostitution.* Carlssons Bokförlag.

Heimer, Gun, Posse, Barbro. Red (2003) *Våldsutsatt kvinnor – samhällets ansvar.* Studentlitteratur.

Hirdman, Anja (2001) *Tilltalande bilder. Genus, sexualitet och publiksyn i Veckorevyn och Fib aktuellt.* Atlas.

Holmberg, Carin, Enander, Viveka (2003) *Varför går hon? Om misshandlade kvinnors uppbrottsprocess.* Kabusa Böcker.

Holmberg, Carin (1996) *Det kallas manshat.* Anama.

Holmberg, Carin, Bender, Christina (2003) *Det är något speciellt med den här frågan. Om det lokal-*

politiska samtalet om mäns våld mot kvinnor. Brottsoffermyndigheten.

Jeffner, Stina (1998) *Liksom våldtäkt typ..... Om ungdomars förståelse av våldtäkt*. Brevskolan, Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige, ROKS.

Jeffner, Stina, (1994) *Kvinnojourkunskap*. Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige, ROKS.

Jämt och ständigt. Regeringen jämställdhetspolitiken med handlingsplan för mandatperioden. (2003) Regeringskansliet.

Kvinnofrid. Huvudbetänkande av Kvinnovaldscommissionen. SOU 1995:60.

Kvinnofrid. Regeringens proposition 1997/98:55. Fritzes.

Larsson, Stieg, Englund, Cecilia. Red. (2004) *Debatten om Hedersmord. Feminism eller rasism*. Svartvitts förlag. Expo.

Lindgren, Magnus, Pettersson, Karl-Åke, Hägglund, Bo (2001) *Brottsoffer, från teori till praktik*. Jure.

Lindgren, Magnus, Pettersson, Karl-Åke, Hägglund, Bo. Red (2004) *Utsatta och sårbara brottsoffer*. Jure

Lundgren, Eva. Heimer, Gun, Westerstrand, Jenny, Kalliokoski, Anne-Marie (2001) *Slagen dam. Mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige – en omfångsundersökning*. Brottsoffermyndigheten, Uppsala Universitet. Fritzes.

Lundgren, Eva (1991 med flera nytryck, senast 2001) *Våldets Normaliseringsprocess. Två parter – Två strategier*. Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige, ROKS.

Lundström, Agneta, Nordenfors, Gunilla, Christensson Gerda, Wikström Maggi (2001) *Tystnaden är bruten – Ta ansvar!* Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige, ROKS.

Mellberg, Nea (2002) *När det överkliga blir verklighet – mödrars situation när deras barn utsätts för sexuella övergrepp av fäder*. Borea.

Nationell handlingsplan mot våld i nära relationer. SOU 2002:71. Fritzes.

Nationellt råd för kvinnofrid. (2000-2003) Skriftserie om mäns våld mot kvinnor.

Pornografi. Verklighet eller fantasi? (1991) Sammanställning av föreläsningar av bl a Lundgren, Eva, Dworkin, Andrea och Mac Kinnon, Cathrine. Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige, ROKS.

På tal om kvinnor och män. Lathund om jämställdhet (2002) Statistiska centralbyrån, SCB.

Scheller, Kicki (2002) *Värdegrunden jämt. Kön makt och genus. En metodhandbok för pedagoger*. Länsstyrelsen Gotland.

Weinehall, Katarina (1997) *Att växa upp i våldets närhet. Ungdomars berättelser om våld i hemmet*. Umeå universitet..

Wendt Höjer, Maria (2002) *Rädslans politik*. Liber.

Wennstam, Katarina (2002) *Flickan och skulden. En bok om samhällets syn på våldtäkt*. Bonnier.

Hemsidor

www.kvinnofrid.se Kvinnofridsportalen

www.roks.se Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige, ROKS

www.kvinnojour.com Sveriges kvinnojourers riksförbund

www.terrafem.org Terrafem

www.i.lst.se Länsstyrelsen Gotland

Ekonomisk redovisning

< Löner, PO, semesterersättning	112 700
< OH-kostnader	14 000
< Kostnader i samband med rapporten (layout/tryck)	25 000
< Kompetensutveckling för projektledning (resor, utbildning)	20 000
< Utbildningsinsatser i samband med kartläggningen	30 000
< Särskilda utbildningsinsatser till socialtjänsten	25 000
< Övriga omkostnader (litteratur, telefon)	5 000
< Kostnader i samband med framtida insatser (folder, utbildning, seminarier mm)	68 300

Sa kostnader **300 000**

På heder och samvete

Kartläggning om mäns våld mot kvinnor på Gotland

Länsstyrelsen på Gotland, liksom övriga länsstyrelser i landet har fått regeringens uppdrag att kartlägga och analysera behovet av insatser för flickor och unga kvinnor som riskerar att utsättas för s.k. hedersrelaterat våld.

Bakgrunden till regeringens uppdrag är de uppmärksammade morden på Pela Atroshi och Fadime Sahindal. Härtill kan läggas de flickor och kvinnor i Sverige som hotas, misshandlas och dödas av en man i nära relation.

Utgångspunkten i arbetet på Länsstyrelsen Gotlands med kartläggningen har varit regeringens proposition Kvinnofrid, där det tydligt framgår att, ”Det är numera väl dokumenterat, både i forskning och annan litteratur, att det våld som män riktar mot kvinnor ofta har sitt ursprung i och finner näring ur fördomar och föreställningar om mäns överordning och kvinnors underordning.” Ett viktigt förhållningssätt från Länsstyrelsens sida har varit att inte bidra till stigmatisering av olika minoritetskulturer, som kan förstärka fördomar och leda till ökad rasism och diskriminering.

Vill Du beställa rapporten?

Länsstyrelsen

621 85 VISBY

Tfn 0498-29 21 00 vx

E-post lansstyrelsen@i.lst.se

Länsstyrelsen
GOTLANDS LÄN